

Täienduskoolitus täiskasvanutele

Kutsehariduse Seirekeskus

Esimene väljaanne
Märts 2006

Täienduskoolitus täiskasvanutele

Ülevaate koostasid CEDEFOPi tellimusel:

- ❖ Inge Kiviselg (Haridus-ja Teadusministeerium)
- ❖ Külli All (Haridus-ja Teadusministeerium)
- ❖ Evelin Silla (Kutsehariduse Seirekeskus)
- ❖ Anita Orav (Kutsehariduse Seirekeskus)

Ülevaade on koostatud CEDEFOPi tellimusel ning projekti juhtis Kutsehariduse Seirekeskus, kes on Referneti ametlik koordinaator Eestis. Samal kujul ülevaate koostavad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid (lisaks Norra ja Island) ning need on kättesaadavad CEDEFOPi elektroonilisest keskkonnast aadressil www.trainingvillage.gr

SISUKORD

0501 SISSEJUHATUS TÄIENDUSKOOLITUSSE.....	5
050101 MÕISTED JA MÄÄRATLUS.....	10
050102 TÄISKASVANUTE KOOLITUSE ARENG.....	11
050103 HINDAMINE	12
050104 KAVAD JA PROGNOOSID.....	12
050105 KOOLITUSTE KORRALDAMISE ERINEVAD VIISID	13
05010501 Avatud õpe ja kaugõpe	13
05010502 E-õpe	13
05010503 Uued õppekeskkonnad.....	14
05010504 Paindlikkus ja eristamine.....	15
0502 RIIKLIKULT TOETATUD TÄIENDUSKOOLITUS KÕIGILE	16
050201 SIHTGRUPP JA ELLUVIIMINE	19
050202 PAKKUMISED	23
050203 KÄTTESAADAVUS	24
050204 KVALITEEDI TAGAMINE	24
0503 TÖÖTUTE JA MUUDE TÖÖTURU RISKIGRUPPI KUULUVATE ISIKUTE KOOLITAMINE.....	25
050301 SIHTRÜHM JA ELLUVIIMINE.....	26
050302 PAKKUMISED	28
050303 KÄTTESAADAVUS	29
050304 KVALITEEDI TAGAMINE	29
0504 TÄIENDÕPE ETTEVÕTTE VÕI SOTSIAALSE PARTNERI ALGATUSEL	30
050401 MEETMED ETTEVÕTETES TÄIENDUSKOOLITUSE LÄBIVIIMISE TAGAMISEKS	30
050402 MEETMED VÄIKESTES JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETES KOOLITUSTE LÄBIVIIMISE TOETAMISEKS	31
050403 MEETMED KOOLITUSTE LÄBIVIIMISE TOETAMISEKS KINDLASSE ÄRISEKTORISSE KUULUVATES ETTEVÕTETES	32
050404 SOTSIAALSEL PARTNERLUSEL PÕHINEVAD KAVAD TÖÖVÄLISE KOOLITUSE TOETUSEKS	32
0505 TÄIENDÕPE INDIVIIDI ALGATUSEL	33
0506 ALLIKAD JA KASULIKUD LINGID	34

05 TÄIENDUSKOOLITUS TÄISKASVANUTELE

0501 SISSEJUHATUS

Eesti Haridusseaduse kohaselt jaotub tasemeharidus üld-, kutse- ja kõrghariduseks, kusjuures seaduses ei eristata kutsealast esmakoolitust (IVET) ja täienduskoolitust (CVET). *Täiskasvanute koolituse seadus* määratleb täiskasvanud õppijat õppekoormuse järgi (osakoormusega õppija), eristamata samuti esmaõpet või jätkukoolitust. Koolituse vormidena eristatakse tasemekoolitust, tööalast koolitust ja vabahariduslikku koolitust.

Täiskasvanute tasemekoolitus

Võimaldab täiskasvanutel omandada põhiharidust ja üldkeskharidust õhtuses või kaugõppe õppevormis või eksternina. Põhiharidust ning üldkeskharidust on täiskasvanutel võimalik omandada täiskasvanute gümnaasiumides ning üldhariduskoolide juures avatud õhtustes või kaugõppeosakondades. 2004/2005. õppeaastal oli Eestis kokku 34 õppeasutust, kus täiskasvanutel oli võimalik omandada üldharidus.

Samuti on võimalik omandada kutsekeskharidus põhihariduse või keskhariduse baasil osakoormusega õppes või eksternina. Riik toetab kutseõppeasutustes omandatavat keskhariduse järgset osakoormusega õpet. Kõrghariduse omandamiseks pakuvad paindlikke õppevorme nii rakenduskõrgkoolid kui ka ülikoolid. Kõrghariduse omandamine osakoormusega õppes on õppija jaoks enamasti tasuline, finantseeritakse ainult riigi jaoks prioriteetseid valdkondi (kõrghariduseta õpetajad).

Täiskasvanute tööalane koolitus

Võimaldab kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist, samuti ümberõpet töökohas või koolitusasutuses. Tööalase koolituse läbimist tõendab tunnistus või tõend. Tööalast koolitust pakuvad paljud eraõiguslikud juriidilised isikud, viimastel aastatel üha enam ka rakenduskõrgkoolid, ülikoolid ja kutseõppeasutused. Ehkki teatud ametites (õpetaja, arst) pakuvad koolitust peamiselt avalik-õiguslikud ülikoolid, on ka erasektoril koolitusturul oluline positsioon. *Erakooliseaduse (1998)* kohaselt peavad erakoolid, kelle korraldatav õpe kestab enam kui 120 tundi või 6 kuud aastas, taotlema Haridus- ja Teadusministeeriumilt koolitusluba. Sama nõue kehtib ka tööalast koolitust pakkuvatele kutseliitudele.

Vabahariduslik koolitus

Vabahariduslik koolitus on suunatud inimese loovuse, annete ja sotsiaalsete oskuste tõstmisele ning enamasti toimub õpe kursuste vormis või õpiringides. Kuigi vabaharidus on enamasti seotud inimeste harrastustega, on piiri vabaharidusliku ja tööalase koolituse vahele väga raske tõmmata. Mõnikord võib harrastusest saada amet ning paljudel inimestel aitavad vabahariduse raames omandatud teadmised ja oskused igapäevatoös edukamad olla. Vabahariduslikku koolitust pakuvad kõikides Eesti maakondades paiknevad koolituskeskused – ülikoolide suveülikoolid, rahvaülikoolid, vabahariduslikud koolituskeskused ja kultuurikeskused. Rahva seas on kõige populaarsemad kunsti- ja kultuurikursused ning keelekursused, samuti on nõutud majandus- ja arvutiõppekursused.

Täiskasvanute osalemine vabahariduslikus koolituses* ja koolituskeskuste arv 1994-2004

Aasta	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Õppijaid	9268	22404	2951	3829	3867	3881	3292	3477	3540	3771	4253
			2	3	1	8	5	0	3	4	6
Keskusi	35	45	50	59	63	64	47	42	43	47	49

*Vabahariduslikud koolituskeskused pakuvad ka tööalast koolitust.

Allikas: osaliselt riigieelarvest toetatavate vabahariduslike koolituskeskuste andmed

Tööturuteenused töötajatele ja töötutele

Tööturuteenuste ja toetuste seaduse (2000) alusel osutatakse töötajatele ja töötutele erinevaid tööturuteenuseid, sealhulgas töövahendust ja tööturukoolitust. Teenuste osutamist viib ellu ja rahastab Sotsiaalministeerium ning kohalikud omavalitsused võivad selleks otstarbeks oma eelarvetest raha eraldada (vt. 0503).

Õigusaktid

- **Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse (1993)** alusel on täiskasvanutel võimalik täiskasvanute gümnaasiumis või päevase õppevormiga gümnaasiumi vastavas osakonnas õppida õhtuses ja kaugõppe vormis või lõpetada kool eksternina.
- **Kutseõppeasutuste seadus (1998)** reguleerib kutsehariduse omandamist kutseõppeasutustes erinevates õppevormides (sealhulgas kaug- ja õhtuõpe ning täis- ja osakoormusega õpe).
- **Rakenduskõrgkooli seadus (1998)** reguleerib täis- ja osakoormusega õppimist ning eksternina õppimist, samuti varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist. Seadus annab õppeasutuse nõukogule õiguse sätestada täiskasvanute tööalase koolituse pakkumise valdkonnad, vormid ja korra.
- **Ülikooliseadus (1995)** reguleerib täis- ja osakoormusega õppimist ning eksternina õppimist, samuti varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist. Seadus annab ülikooli nõukogule õiguse kinnitada korraldatava tööalase koolituse valdkonnad, vormid ja korra.
- **Erakooliseadus (1998)** reguleerib erakoolide loomist ja tegutsemist. Seaduse kohaselt peavad kõik eraõiguslikud juriidilised isikud, kelle poolt pakutava õppe maht kestab enam kui 120 tundi või 6 kuud aastas, moodustama erakooli ning taotlema koolitusluba.
- **Tööturuteenuse seadus (2000)** reguleerib töötajatele ja töötutele tööturuteenuste osutamist. Seaduse alusel on töötul võimalik taotleda tööturukoolitust, mille kestus on kuni aasta. Lisaks tööturukoolitusele osutatakse töötajatele ja töötutele muid teenuseid.
- **Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus (2000)** loob võimalused riikliku koolitustoetuse maksmiseks põllumajandussektoris töötavatele inimestele.
- **Tulumaksuseaduse (1999)** alusel on inimesel õigus tulumaksuvabastusele koolituseks kulunud summa ulatuses. Erisoodustusena käsitletakse töandja poolt töötaja koolituseks tehtud kulutusi.
- **Käibemaksuseaduse (2001)** alusel ei maksustata käibemaksuga alus-, põhi-, kesk- või kõrgharidust, üldharidusega seotud eraõppetundide andmist ja muud koolitust, välja arvatud äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja poolt pakutav koolitus.

Rahastamine

Nagu eespool mainitud, võimaldab riik **täiskasvanuhariduse raames omandatud tasemekoolituse** rahastamist. Riigieelarvest eraldatakse tasemekoolituseks vahendeid Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu. See aga ei kehti **tööalase koolituse** puhul. Seaduse kohaselt rahastatakse riigieelarve kaudu vaid riigiteenistujate ja töötute koolitamist. Näiteks on riigieelarves ette nähtud vahendid pedagoogide (3% palgafondist) ja ametnike (2-4% palgafondist) tööalaseks koolituseks. Töötute ja töötajate täiend- ja ümberõppe

finantseerimine kuulub Sotsiaalministeeriumi vastutusalasse (vt ka 0503). **Vabaharidusliku koolituse** rahastamiseks eraldatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest konkursi korras vahendeid ligikaudu 45 vabaharidusliku koolituskeskuse juhi ja pedagoogide töötasu toetuseks. Konkursi korraldamise ja toetuste jagamisega tegeleb vabahariduslike koolituskeskuste katusorganisatsioon - Eesti Vabaharidusliit. Riigieelarvest eraldatud vahendid vabahariduslike koolituskeskuste toetuseks on viimastel aastatel vähenenud. 2004. aastal võeti kasutusse enam välisabivahendeid ning riigieelarveliste vahendite osakaal toetuses vähenes 50% võrra (neljalt miljonilt kroonilt kahele miljonile).

Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt on koostatud ka *Täiskasvanute koolituse seaduse (1993)* muudatuste eelnõu, mille sisuks on asendada koolituse rahastamine arendustegevuse rahastamisega, mis looks Haridus- ja Teadusministeeriumile paremad võimalused tagada süsteemi kui terviku väljaarendamise võimalused ja tingimused. Lähiaastatel on valdkonna arendamiseks ja riiklike prioriteetide elluviimiseks võimalik kasutada lisaressurssi Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahendite näol. *Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004-2006* esimese prioriteedi meetme 1.1 esimese programmeerimisperioodi (2004-2006) kogumaht on 838 479 613 krooni, millest 25% on Eesti avaliku sektori toetus ja 75% ESF-i toetus. ESF-i rahalisi vahendeid on võimalik kasutada 2008. aastani.

Ettevõtted rahastavad eraisikute kõrval märkimisväärset osa täiskasvanukoolitusest. Töötaval inimesel on võimalik taotleda koolituskulude tasaarveldamist tulumaksu arvelt.

Enamasti tasuvad koolituse eest tööandjad või koolitusel osalejad ise. Samuti võivad koolitusel osalemist vajadusel toetada teised huvitatud osapooled, näiteks kohalikud omavalitsused.

Riik toetab inimeste koolituses osalemist kehtiva maksusüsteemi kaudu. *Tulumaksuseaduse (1999)* alusel on inimesel õigus tulumaksuvabastusele koolituseks kulunud summa ulatuses ja tööandja poolt töötaja tasemekoolituse ja vabaharidusliku koolituse rahastamine loetakse erisoodustuse alla. *Käibemaksuseaduse (2001)* alusel ei maksustata käibemaksuga alus-, põhi-, kesk- või kõrghariduskoolitust, üldharidusega seotud eraõppetundide andmist ja muud koolitust, välja arvatud äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja poolt pakutav koolitus.

Koolituse kättesaadavus

Eurostati andmed

Eurostati *Tööjõuturu uuringu (2005)* kohaselt osales Eesti 25–64 aasta vanustest isikutest täiskasvanuhariduses 5,9%. Euroopa Liidu 25 liikmesriigi keskmine on 9,9% ja 15 liikmesriigi keskmine 10,6%. *Lissaboni strateegia* seab eesmärgiks täiskasvanuhariduse osakaalu suurenemise 12,5%-ni tööga hõivatute koguarvust.

Täiskasvanuhariduses osalenud 1997-2004 (Eurostat 2005)

Aasta	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Õppijate protsent	4,3	6,3	6,5	6,0	5,2	5,2	6,2	6,7

15–74-aastased kursustel osalemise järgi, Statistikaameti andmed

Koolitusel osalejad %	1997	2000	2004
15-24	(3,1)	3,3	1,7
25-34	5,3	6,3	3,2
35-44	(3,9)	3,9	3,1
45-54	(3,2)	4,2	3,0
55-64	1,8
65-74
15-74, kokku	3,1	3,5	2,3

Koolitusel osalejad %	1997	2000	2004
Mehed	2,0	2,2	1,7
Naised	4,1	4,6	2,9
Kokku	3,1	3,5	2,3

15–74-aastased haridustaseme järgi, Statistikaameti andmed

Koolitusel osalejad %	1997	2000	2004
Esimene tase	(1,1)	1,0	0,9
Teine tase	2,2	2,6	1,6
Kolmas tase	7,2	8,0	5,2
Kokku	3,1	3,5	2,3

Kasutatud on Eurostati metoodikat, mille alusel osalejateks loetakse inimesed, kes osalesid mingit liiki koolitusel nelja nädala jooksul enne uuringu läbiviimist.

1997. aastal viidi küsitlus läbi teises kvartalis, 2000. ja 2004. aastal aga aasta keskel.

..... andmed ei ole usaldusväärsed (põhinevad valimi vähem kui 20 isikul)

() väheusaldusväärsed andmed (põhinevad valimi 20-39 isikul)

Viimased uuringud**Elukestva õppe vajaduste analüüs (2001), Saar Poll 2001**

Saar Polli uuringus osales 2001. aasta jooksul Eestis erinevates koolitusvormides 13% 15–74-aastastest inimestest. 15-74aastaste vanuserühmas viidi 1008 inimesega läbi suuline intervjuu. Uuring ei kajasta vabahariduslikku koolitust. Õppima asumise põhjustena tõstsid inimesed esile näiteks:

- enesearendamise soovi,
- ametialase kvalifikatsiooni tõstmise soovi,
- töökoha suunamist ja soovi olla konkurentsivõimeline.

Huvi õppimise vastu on meeste ja naiste hulgas võrdlemisi sarnane, meestest osales koolituses 12%, naistest 14%. Kui naiste puhul on õppima asumise põhjuseks ülekaalukalt soov enese arendamiseks, siis meeste puhul oli peamiseks ametialase kvalifikatsiooni tõstmine. Kõige levinumaks põhjuseks, miks õppida ei soovita, peetakse vanust (“olen õppimiseks liiga vana”), sellel järgnevad õppimisvajaduse puudumine ning rahanappus. Uuring näitas, et kõrgema sissetulekuga inimesed osalevad koolituses suuremal määral kui madalama sissetulekuga inimesed. Vaadates aktiivsemate õppijate hariduslikku tausta, võib täheldada järgmist tendentsi – mida kõrgem on inimese haridustase, seda rohkem väärtustab ta õppimist ka pärast (kõrg)kooli lõpetamist.

Täiskasvanute osalemine koolitusel 2004. aastal, Faktum 2005

Uuringu käigus selgitati välja täiskasvanud elanike osalemine erinevatel koolitustel 2004. aastal. 22% 15-74 aastastest elanikest, s.t. ligikaudu 230 000 inimest osales töölalasel täiendus- või ümberõppekoolitusel. Osalenute seas oli kõige enam keskastme spetsialiste ja juhte, ametnikke, 25-34 aastasi, kõrgharidusega ja suurema sissetulekuga isikuid, eestlasi. Mõnevõrra vähem on levinud vabahariduslik koolitus, kus aasta jooksul osales 16% 15-74

aastastest elanikest, ehk ligikaudu 167 000 isikut. Osalenute seas olid enam esindatud 15-24 aastased, õpilased, suurte linnade elanikud, keskmise ja kõrgema sissetulekuga isikud, naised, eestlased.

Eesti vabaharidusliku koolituse analüüs, Eesti Vabaharidusliit 2002

Uuringus olid vaatluse all vabahariduslikus koolituses õppijate ootused ja väärtused. Samuti küsitleti kohalike omavalitsuste esindajaid, et selgitada välja nende teadlikkus ja hoiakud vabahariduse valdkonnas. Lisaks analüüsiti koolituskeskuste viimase kolme kuu aruandeid. Uuring näitas, et riigieelarvelise finantseerimise vähenemine mõjutab otseselt õppijate arvu.

Kõige populaarsemateks osutusid kunsti- ja kultuurikursused, keelekursused, majandus- ja arvutiõppe kursused. 2000/2001. õppeaastal moodustasid õppijatest 84% naised ja 16% mehed, enamus 30-nda ja 49-nda eluaasta vahel. Kui nooremate inimeste (kuni 30-aastased) väiksem osavõtt vabahariduslikust koolitusest on tõenäoliselt seotud õpingutega formaalharidussüsteemis, siis vanemad inimesed (üle 50 eluaasta) on õppimisest võõrdunud ja ei osale üldse. 76% õppijatest osales kursustel juba mitmendat korda. Enamus neist teab, mida õppida tahab ja kuna valikuid tehakse teadlikult, siis on ka ootused õpingute suhtes konkreetsed: loodetakse omandada eelkõige uusi teadmisi (75%) ja kasutada neid igapäevases elus ja töös. Ligi pool vastanutest väitis, et õppimine mõjub hästi enesetundele.

Täiskasvanute koolitus ettevõtetes, Eurostat 2000

Eesmärgiks oli uurida töötajate täienduskoolitusega seonduvaid aspekte ettevõtetes 1999. aastal. Uuringu üldkogumisse kuulus ligi 6500 ettevõtet, tegemist oli valikuuringuga ja valimisse sattus 2315 ettevõtet. Seega esindas iga küsimustiku täitnud ettevõtte lisaks endale veel ka mitut teist sama põhitegevusala ja suurusklassiga ettevõtet. Tulemused näitasid, et 63% kõigist uuringuga hõlmatud ettevõtetest pakkus oma töötajatele täienduskoolitust. Koolitusvalmidus on otseselt seotud ettevõtte töötajate arvuga: 10-19 töötajaga ettevõtetest pakkus töötajatele koolitusvõimalust 56%, sarnane olukord valitses ettevõtetes, kus töötajate arv oli 20-29. Keskmise suurusklassi ettevõtetest (50-249 töötajat) pakkus koolitust 85% ning enam kui 500 töötajaga ettevõtted leidsid kõik võimaluse töötajaid koolitada (selliseid ettevõtteid oli uuringus 52). Koolituskulu oli 7007 krooni osavõtja kohta. Nende tulemuste põhjal võib oletada, et väikestel ettevõtetel napib koolitamiseks rahalisi vahendeid ja neil on keerulisem leida koolitusel viibivale töötajale asendaja.

Koolitus on üldjuhul ettevõttele kulukas, sest lisaks koolituskulude katmisele tuleb hüvitada töötajatele töötasu koolitusel viibitud töötundide eest, leida asendustöötaja, pealegi tekib oht, et koolitatud töötaja asub tööle konkurendi juurde.

Statistikaameti täiskasvanukoolituse uuringud

Statistikaametil on kavas viia 2006. ja 2007. aastal läbi rahvusvahelised uuringud, mis käsitlevad täiskasvanukoolitust nii ettevõtte kui üksikisiku tasandil. Eesmärgiks on uurida koolitusega seonduvaid andmeid ja hoiakuid.

Praeguse täiskasvanuhariduse süsteemi tugevused ja nõrkused

Tugevused:

- Riiklikud õppekavad ja kvalifikatsioonisüsteem. Riiklik koolitustellimus tasemehariduses. Tööalase ja vabaharidusliku koolituse osaline ja kaudne finantseerimine riigieelarvest. Sotsiaalsed garantiid ja soodustused (õppepuhkus, õppelaen)
- Õppeasutuste ja koolituskeskuste võrgustik (nii tasemehariduses kui ka vabahariduses) koos tugevate katusorganisatsioonidega. Suur koolituse pakkujate hulk (täiskasvanute

gümnaasiumid, kutseõppeasutused, kõrgkoolid, erakoolitajad), kes pakuvad täiskasvanuhariduseks paindlikke õppevorme (täiskoormus, osaline koormus, õhtuõpe, kaugõpe jne)

- Tugevad traditsioonid täiskasvanute koolitajate koolitamisel ning innovaatiliste meetodite kasutamine õppetöös (sealhulgas Europassi kasutuselevõtt)
- Tööandjad mõistavad koolituse vajalikkust
- “Täiskasvanud õppija nädala” korraldamine
- Võimalus kasutada välisabi

Nõrkused

- Puudulik või vähene karjäärinõustamine ja info õppimisvõimaluste kohta
- Koolituse kvaliteet ja koolituse mittevastavus tööturu nõuetele
- Hariduse ja koolituse vähene kättesaadavus, põhjusteks rahapuudus või õppeasutuse kaugus elukohast. Lihttöötajate vähesed koolitusvõimalused. Teatud rühmade (näiteks vanemate inimeste) vähene motivatsioon.
- Tööandjate vähesed võimalused personali koolitamiseks (eriti väikese- ja keskmise suurusega ettevõtetes).

050101 Mõisted ja määratlus

CVET (*continuing vocational education*) all mõistame täiendkutseharidust, mis leiab aset inimese karjääri jooksul kas töö, lastekasvatamise või muu tegevuse kõrvalt. Täiend- ja ümberõppe mahud ei ole seadusandlikult määratletud ja selline õpe ei vii tingimata kõrgema kvalifikatsioonini.

Täiendkutsehariduse pakkujad

Vastavalt *Täiskasvanute Koolituse Seadusele* on täiskasvanute koolitusasutused riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning füüsilisest isikust ettevõtjad. Erinevat liiki täiskasvanuhariduse osutamisega tegeleb suur hulk pakkujaid.

Täiskasvanute tasemekoolituse pakkujad	Üldhariduslikud õppeasutused (nii munitsipaal-, kui riigiõppeasutused)
	Kutseõppeasutused (riigi -, munitsipaal- ja erakutseõppeasutused)
	Kõrgkoolid (nii avalik-õiguslikud kui erakõrgkoolid)
Täiskasvanute tööalase koolituse pakkujad	Kutseõppeasutused ja kõrgkoolid
	Erakoolid
	Ettevõtted
	Füüsilisest isikust ettevõtjad ning kutse- ja erialaliidud
Vabaharidusliku koolituse pakkujad	Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused
	Erakoolid
	Füüsilisest isikust ettevõtjad ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud

050102 Täiskasvanute koolituse areng

Haridus on Eesti elanike poolt üldiselt kõrgelt väärtustatud - seda näitab suur keskharidusega inimeste arv ja inimeste suhteliselt kõrge haridustase. 2004/2005. õppeaastal õppis üle 67760 üliõpilase kõrghariduse tasemel, mille eelduseks on keskharidus. Pärast Eesti iseseisvumist hakati täiskasvanute koolituse süsteemi taaslooma ja 1993. aastal võeti vastu *Täiskasvanute koolituse seadus*, mis sätestab iga inimese õigused, võimalused ja kohustused täiskasvanute koolituses osalemiseks.

Viimaste aastate arengud

Viimastel aastatel on Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) eestvedamisel alustatud mitmete kutseharidust ja elukestvat õpet käsitlevate strateegiate ettevalmistamisega: *Riigikutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduse kava aastateks 2005-2008* (kinnitatud valitsuse poolt 17.02.2005), *Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005 – 2008* (kinnitatud valitsuse poolt 14.07.2005), *Elukestva õppe strateegia 2005 – 2008* (kinnitatud valitsuse poolt 03.11.2005).

Riigikutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduse kava aastateks 2005-2008

Alates 2001. aastast on kutsehariduses toimunud koolivõrgu korrastamine, mille käigus on koole ühinenud, riigikoolidest saanud munitsipaalkoolid ning samuti on koole suletud. Ümberkorralduste eesmärk on tagada ressursside optimaalne kasutamine ja õppekvaliteedi tõus ning kutseõppe koondamine eelkõige suurematesse piirkondlikesse keskustesse.

Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008 kujundamisel on silmas peetud kooskõla *Kopenhaageni deklaratsiooni* ja *Maastrichti kommünikeega*. Kava toob välja kolm peamist eesmärki:

1. kutsekvalifikatsioonisüsteemi arendamine ja harmoniseerimine EL-i vastavate süsteemidega (2005–2006.a)
2. kvalifikatsioonide rahvusliku võrdluspunkti ja Europassi keskuse loomine (2005.a.)
3. kutsehariduse kvaliteeditagamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine 2006.a.
4. varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi rakendamine 2007.a.

Elukestva õppe strateegia 2005 – 2008 kujundamisel on silmas peetud kooskõla programmiga *Haridus ja Koolitus 2010*, Euroopa Komisjoni dokumentidega *Elukestva õppe memorandum* ja *Euroopa elukestva õppe ruum*. Strateegia üldeesmärgiks on suurendada täiskasvanud elanikkonna võimalusi ja motivatsiooni osalemiseks nii formaalses kui mitteformaalses õppetegevuses, et parandada inimeste teadmisi ja oskusi vastavuses iseenda, ühiskonna ja tööturu vajadustega. Aastaks 2008 on kavas tõsta koolituses osalejate osakaalu 25-64 aastaste hulgas 10% tasemele. Strateegias määratletakse järgmised üheksa põhieesmärki:

- Kõigile täiskasvanutele on loodud elukestva õppe võimalused vastavalt võimekusele ja vajadustele
- Täiskasvanuhariduse rahastamissüsteem on läbipaistev ja võimaldab koolitusele ligipääsu kõigile täiskasvanuile
- Muukeelsed Eesti täiskasvanud elanikud valdavad ühiskonnas ja tööelus toimetulekuks vajalikul tasemel eesti keelt
- Välja on töötatud täiskasvanute koolituse kvaliteeditagamise süsteem ja õppijatele/koolituse tellijatele on tagatud info õppe kvaliteedi kohta
- Õppijatele on loodud õppimis- ja koolitusvõimalustest teavitamise süsteem ja võimalused saada karjääriteenuseid

- Arendatakse töötajate kutsekvalifikatsioonisüsteemi, mis on eelduseks elukestva õppe süsteemi ja tööjõu vaba liikumise tagamiseks
- Täiskasvanuhariduse arendamisel ja poliitika kujundamisel on kaasatud nii avaliku, era- kui ka kolmanda sektori institutsioonid
- Täiskasvanuhariduse valdkonnas on olemas adekvaatne statistika
- Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) süsteemi rakendatakse kõikides õppevaldkondades ja –tasemetel.

050103 Hindamine

Vastavalt seadusandlusele võivad tasemeõppeasutused (kutseõppeasutused ja kõrgkoolid) korraldada täiendus- ja ümberõpet. Kutseõppeasutus võib tööalast koolitust korraldada õppemateriaalse baasi ja kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate olemasolul, kusjuures õppekavad kinnitab direktor. Ülikoolis korraldatava täiendõppe valdkonnad, vormid ja korra kinnitab ülikooli nõukogu, rakenduskõrgkoolis selle nõukogu.

Täiskasvanute tasemeõppe ja tööalase koolituse valdkonnas tehakse õppekavade koostamisel üha enam koostööd ettevõtjatega ja koolituse tellijatega, seda nii riigi- kui ka eraõppeasutuste puhul. Koostöö peab tagama koolituse vastavuse kliendi nõuetele ja tööturu vajadustele. Koostöö maht on asutustes erinev – mõni teeb tihedat koostööd koolituse tellijaga, mõni jällegi mitte. Enamlevinud on koolituse lõppedes tagasiside ankeedi täitmine, seda nii tasemekoolituses, tööalases koolituses kui ka vabahariduslikus koolituses. Sinna kirjutatud info põhjal teevad koolitusasutused kokkuvõtteid ja järeldusi oma tegevuse kohta ning kasutavad seda oma sisehindamise protsessis. Koolitajad ja koolituse tellijad saavad õppekava koostamisel hinnata pakutava koolituse taset. Kompetentsipõhiselt kirjutatud standardid võimaldavad pärast koolituse läbimist hinnata omandatud teadmisi ja oskusi ning nende taset. Koolituse kvaliteeti näitab osalejate poolt edukalt sooritatud kutseksam või kõrgem kvalifikatsioonitase.

Vabaharidusliku koolituse süsteemis on Eesti Vabaharidusliidu juhtimisel välja töötamisel kvaliteedikindlustussüsteem. Praegu kehtiva korra järgi hindab vastav komisjon vabahariduslike koolituskeskuste tegevust õppijate arvu, koolitusvaldkondade, piirkondlikkuse ja aktiivsuse alusel. Kriteeriumidele vastavad koolituskeskused (igal aastal ligikaudu 45 asutust) saavad riigieelarvelist toetust.

Riik väljastab tööalase ja vabaharidusliku koolituse korraldajatele koolitusloa *Erakooliseaduse* alusel. Koolitusloa taotlemine on nõutav, kui asutuse poolt korraldatav õpe kestab enam kui 120 tundi või 6 kuud aastas. Koolituslubadega tegelemiseks on moodustatud koolituslubade komisjon. Kuna praegune koolituslubade väljastamise süsteem ei ole kvaliteedi garantiiks, siis on plaanis lähiaastatel süsteem üle vaadata.

050104 Kavad ja prognoosid

Esmase kutse- ja kõrghariduse riikliku koolitustellimuse kavandamise sisendiks on mitmed uuringud, prognoosid ning hinnangud. Täiend- ja ümberõppe valdkondade, mahtude ja sisu kavandamine on koolituse pakujate ülesanne. Sisendiks on enamasti lühemaajaline tööjõuvajaduste prognoos, mis koostatakse Sotsiaalministeeriumi juhtimisel Tööturuametist, kutse- ja erialaliitudest ning maavalitsustest ja omavalitsusliitudest saadava tööjõuliikumist puudutava info alusel. Ehkki tööandjate arvamus on oluline, ei ole teada, kui palju erakoolitajad oma koolitusprogrammide pakkumisel inimeste tegelikke koolitusvajadusi arvesse võtavad.

Üldiselt peetakse hariduskorralduses oluliseks erinevatel tasemetel (piirkond, sektor, riiklik tasand) sotsiaalsete partnerite kaasamist ja tuginemist laiale konsensuslikule alusele. Seetõttu kaasatakse arendustegevuste planeerimisse sotsiaalsete partnerite esindajad tööandjate ja töövõtjate esindusorganisatsioonidest, kutse- ja erialaliitudest, kohalikest omavalitsustest, Riigikogust, koolidest, ministeeriumidest ja teistest asjassepuutuvatest valitsusasutustest. Suurt tähelepanu pööratakse kavandatavaid uuendusi puudutava info levitamisele erinevatel konverentsidel, nõupidamistel ja muudel üritustel.

050105 Koolituse korraldamise erinevad viisid

Viimastel aastatel on koolituse korraldamisel hakanud levima uued ideed ja lähenemised: õpipoisikoolitus, kutsealane eelkoolitus, õpiringid, õppimine väljaspool koolitusasutust, tööjõuvahetus, kaugõpe, e-õpe. Nende meetodite juurutamise vajalikkust on kirjeldatud mitmetes valdkondlikes arengukavades ja sageli rahastatakse neid lisaks riiklikule finantseerimisele ka projektipõhiselt. Looma on hakatud seadusandlikku raamistikku uute lähenemiste seadustamiseks.

05010501 Avatud õpe ja kaugõpe

Paljud õppe- ja koolitusasutused pakuvad õppimiseks ja hariduse omandamiseks mitmeid paindlikke võimalusi. Kaugõppes, õhtuses õppes, osakoormusega õppes ja eksternina on võimalik õppida formaalharidust andvates õppeasutustes (täiskasvanute gümnaasiumid, kutseõppeasutused, kõrgkoolid). Need õppevormid sobivad inimestele, kellel ei ole võimalik õppekava läbida täiskoormusega. Põhjused võivad olla erinevad: töötamine, perekond ja lapsed, haigus või erivajadus. Seetõttu on oluline, et kogu elanikkonnale on paindlikud õppimisvõimlused kättesaadavad.

Eestis on praegu ligikaudu 67760 üliõpilast ja nendest umbes 25% õpib kaugõppes, õhtuses õppes või osakoormusega õppes. Täiskasvanute gümnaasiumides õpib üle 6000 inimese. Kuigi õppijatel on võimalik valida erineva kestuse ja toimumise ajaga õppetöö vahel, on lõpetamisel väljastatavad dokumendid ühesugused.

Igal aastal osaleb ligikaudu 30000-40000 inimest kõrgkoolide täienduskoolituskursustel, 20000 kutseõppeasutuste täienduskoolituskursustel ning üle 4000 inimese kursustel vabahariduslikus koolituskeskuses. Täienduskoolituse toimumise aja ja sisu üle otsustab koolituse pakkuja, arvestades koolituse tellija soovide ja võimalustega. Kursuse läbimisel väljastatakse osalejatele tunnistus.

05010502 E-õpe

Eestis kogub üha enam hoogu e-õpe, mis loob paremaid õppimisvõimalusi erivajadustega inimestele ning õppeasutusest kaugel elavatele inimestele. Info-ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) rakendamiseks üldhariduses on valmimas arengukava aastateks 2006-2008, mis näeb ette kõigile õppureile ja pedagoogidele õppetööks vajalikul tasemel ligipääsu loomist IKT kasutamiseks. E-õppe materjalid on väga populaarsed nii pedagoogide kui õppurite seas.

Koolijuhtide ja pedagoogide seas toetatakse võrgukeskset õpet. Programm viiakse ellu eraõigusliku sihtasutuse eestvedamisel, kaasates lisaks riiklikule finantseerimisele ka koolide, kohalike omavalitsuste, erastruktuuride ning rahvusvaheliste organisatsioonide inim- ja materiaalseid ressursse.

E-õpe on väga populaarne kaugõppe vorm ka kutseõppeasutustes ja kõrgkoolides. Ülikoolide vastavat initsiatiivi kutsutakse Eesti e-Ülikooliks. e-Ülikool on kõrgkoolide konsortsium, mis loodi 2003. aastal. e-Ülikooli tegevus on suunatud kõigile kõrgkoolides õppijatele ja eriti neile, kes osalevad täiendusõppes, õpivad osakoormusega või asuvad väikestes maakohtades. Praegu moodustab e-kursuste osakaal kõikidest kursustest kuni 5%. E-õppe elemente kasutatakse ka täiendusena tavakursustele. e-Ülikooli arengustrateegias aastateks 2004-2007 on sõnastatud muuhulgas järgmised eesmärgid: 50% kõrgkoolides pakutavatest kursustest on osaliselt kaetud e-õppe vormidega; viieteistkümnest maakonnast kaheteistkümnnes töötavad aktiivselt regionaalsed õpikeskused; mõned e-õppe õppekavad on suunatud rahvusvahelisele turule. Täiskasvanud õppija nädala raames on viimastel aastatel korraldatud e-õppe päevi, mille käigus tutvustatakse e-õpet ja inimestel on võimalik tasuta osaleda e-õppe kursustel (kursuse läbimise kohta ei väljastata tunnistust).

Sarnase võrgustiku loomisega tegelevad ka kutseõppeasutused. 2005. aasta veebruaris kirjutati alla e-Kutsekooli memorandum. E-õppe arendamine ja juurutamine kutseõppeasutustes ja kõrgkoolides toimub läbi ESF-i projekti. Projekti maksumus on 35814800 krooni ning seda veab Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus.

E-õppe pakkumisel täiskasvanutele on oluline anda neile esmased teadmised arvutist ja internetist. Arvutialase koolituse eest tasuvad enamasti inimesed ise või nende tööandjad. Aastal 2002 käivitati erasektori ja riigisektori koostöös *Vaata Maailma* arvutikoolituse projekt. Aastatel 2002-2004 koolitati projekti *Vaata Maailma* käigus 102697 inimest.

05010503 Uued õpikeskkonnad

Viimastel aastatel on raamatukogude, muuseumide, teatrite ja teiste kultuuriasutuste roll elukestva õppe ideede levitajana ja õppimisvõimaluste pakkujana üha kasvanud. Uute õpikeskkondade arengule on kaasa aidanud Euroopa Liidu programmid (nt. ESF, Socrates) ja koostöö teiste riikide organisatsioonidega. Riiklikes strateegiates ei ole nende rolli elukestva õppe keskustena eraldi rõhutatud, pigem on formaalharidusasutuste kõrval välja toodud vabahariduslikud koolituskeskused ja õpiringid. Ühtlasi on suur rõhuasetus pandud õppimisele kodus, seda just erinevaid e-õppe võimalusi kasutades.

Alternatiivseid õpikeskkondi kasutatakse mõnede kindlate sihtrühmade puhul, näiteks rahastab riik kinnipeetavate hariduse omandamist. Hariduskorralduse arengusuunad on sõnastatud 2004. aastal Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud arengukavas *Hariduskorraldus vanglas. Arengukava 2004-2006*. Arengukavas on sätestatud meetmed, mis võimaldavad vangistust kandvatel isikutel omandada nii üldharidus kui ka kutseoskused, mis vastavad väljaspool vanglat pakutava õppe kvaliteedile.

Õppivate organisatsioonide arendamisest on viimastel aastatel üha rohkem räägitud. Vaatamata seadusandlikele meetmetele, mida on rakendatud õppimise soodustamiseks nii töökohal kui ka väljaspool seda, võib öelda, et õppiva ühiskonna ja õppivate organisatsioonide kujunemiseks peavad erinevad osapooled veel pingutama. Kui suurettevõtetel leidub võimalusi oma personali arendamiseks, siis väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel ei jätku sageli ressursse oma töötajate koolitamiseks.

Lisaks seadusandlikule raamistikule kasutatakse õppiva organisatsiooni idee levitamiseks erinevaid mehhanisme. Näiteks võib tunnustamine osutada liikumapanevaks jõuks nii inimestele kui ka organisatsioonidele. Täiskasvanud õppija nädala raames tunnustatakse juba

mitmendat aastat järjest nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil aasta õppijat, koolitajat, aasta koolitussõbralikumat organisatsiooni ja koolitussõbralikumat omavalitsust. Koolitussõbralikumale organisatsioonile esitatakse järgmised nõudmised: täiskasvanute koolituse seaduse järgimine; personali arendamine, planeerimine ja koolitamine; töötajate õppimise soodustamine ja motiveerimine; piirkonna õpikeskkonna loomise eesmärgil koostöö tegemine teiste organisatsioonide ja sotsiaalsete partneritega. Personali Arendamise Ühing PARE korraldab igal aastal konkursse parima personaliprojekti ja parima personalijuhtimise potentsiaali väljaselgitamiseks.

Organisatsioonidel on võimalik ise välja töödata oma koolituspõhimõtted ja koolituskava ning korraldada koolitusi nii töökohal kui mujal. Samuti jääb organisatsiooni otsustada tööjõuvahetus ja rotatsioon, mida korraldatakse vastavalt asutuse vajadustele ja võimalustele. Tööjõuvahetus on seni olnud populaarne õpetajate seas (eelnevalt rahastati seda Phare programmi kaudu) ning tegevust loodetakse jätkata isetasuvuse põhimõttel või ESF-i vahendeid rakendades.

05010504 Paindlikkus ja eristamine

Eestis liiguvad nii esmane väljaõpe kui ka täienduskoolitus üha enam paindlikkuse suunas (vt alateemasid 05010503 ja 05010502). Eesmärgiks on muuta õpe kättesaadavaks kõigile, sealhulgas töötavatele, lapsi kasvatavatele või muul moel ühiskonnaelus aktiivselt osalevatele inimestele. Enamasti on õppijal ja koolituse tellijal võimalus valida sobiv õppetöö toimumise aeg, õppevorm ja koormus nii tasemekoolituses kui ka täiendus- ja ümberõppes. Moodulpõhine õpe on küllaltki levinud, kuna see võimaldab õppijatele suuremaid valikuid ja tagab õppekava paindlikkuse. Täiendkoolituse paindlikumaks muutmiseks kooskõlastatakse koolituse sisu enamasti tellijaga.

0502 RIIKLIKULT TOETATUD TÄIENDUSKOOLITUS

Täienduskoolitust pakuvad erinevad koolitusasutused ja koolitajad. Täienduskoolitus võib olla nii tööandja, töövõtja kui avaliku sektori poolt finantseeritud.

Avalik sektor toetab **täiskasvanute tasemekoolitust** vahendite eraldamisega riigieelarvest Haridus-ja Teadusministeeriumi kaudu. Õpingud kutseõppeasutustes on osalejatele tasuta.

Täiskasvanute tööalast koolitust rahastab riik reguleeritud kutsealadel, mille puhul on jätkuv tööalane täienduskoolitus kohustuslik. Näiteks on riigieelarves vahendid ette nähtud õpetajate (3% aastasest palgafondist) ning tervishoiutöötajate (2-4% aastasest palgafondist) koolitamiseks. Riik toetab otseselt ka töötute tööalast koolitust, mis kuulub Sotsiaalministeeriumi haldusalasse (vt ka 0503).

Vabahariduslikku koolitust toetab Haridus-ja Teadusministeerium seeläbi, et maksab töötasu 45 direktorile ja õpetajale, kes töötavad vabahariduslikes koolituskeskustes (vt ka 0501).

Riik toetab täiskasvanute tasemekoolitust, tööalast koolitust ja vabahariduslikku koolitust kaudselt maksusoodustuste ja õppepuhkuste võimaldamise kaudu (vt ka 0501). Tulumaksu ei nõuta sisse tööalase täiend-ja ümberõppe pealt, mille eest tasub tööandja töölepingu või töösuhte peatumisel koondamise tõttu (*Tulumaksuseadus, 1999*). Riigis resideeruv füüsilisel isikul on õigus koolituskulude pealt tulumaks tagasi saada (sama kehtib tema alla 26-aastaste ülalpeetavate koolituskulude kohta). Koolituskulud peavad olema tasutud registreeritud ja akrediteeritud haridus-ja koolitusasutusele (tunnustatakse ka õpet välisasutustes). Maksimaalne mahaarvamine maksumaksja kohta on 50 000 krooni maksustatavas aastast ning mitte rohkem kui 50% maksumaksja sissetulekust samal maksustamise perioodil.

Täiskasvanute tasemekoolitus

Täiskasvanute tasemekoolituse üldist koordineerimist korraldab Haridus- ja Teadusministeerium. Täienduskoolituse all mõistetakse osakoormusega õppimist tasemeõppeasutustes (sageli kas eksternina või õhtuõppe vormis) ning osalemist erinevate koolitajate korraldatud lühiajalistel kursustel. Kutsekeskharidus omandatakse põhihariduse või üldkeskhariduse baasil (EV Haridusseadus, 1992).

Vastavalt Kutseõppeasutuste seadusele (1995) on igal kodanikul õigus riigi poolt finantseeritud kutseharidusele. Kõik kutseõppeasutustes ning kõrghariduse tasemel õppijad loetakse statistiliselt esmasõppijateks (IVET), ehkki paljud neist on eelnevalt kutsealase väljaõppe saanud kas gümnaasiumist või kutseõppeasutusest.

Tabel 1 Täiskasvanud lõpetajad kutsehariduses

	Õppevormid		Päevaõpe		Õhtuõpe		Kaugõpe	
	Õppevormid kokku	Õppevormid kokku	Päevaõpe	Päevaõpe	Õhtuõpe	Õhtuõpe	Kaugõpe	Kaugõpe
1997	8495	100%	7568	89,09%	379	4,46%	548	6,45%
2000	8566	100%	7783	90,86%	339	3,96%	444	5,18%
2004	7049	100%	6390	90,65%	72	1,02%	587	8,33%

Allikas: Statistikaamet

Täiskasvanute tööalane koolitus

Eestis toetab riik täiskasvanute tööalast koolitust nii otseselt kui kaudselt. Otsene toetus hõlmab koolituskulude katmist (nt riigiasutuste töötajatele ja teenistujatele), kaudne toetus hõlmab koolituskulude osalist kompenseerimist tulumaksusoodustuste kaudu ning õppepuhkuse võimaldamist tööalaseks koolituseks.

Riigieelarves on vahendid ette nähtud tööalaseks täiend-ja ümberõppeks riigiasutuste töötajatele ja teenistujatele (2- 4% palgafondist) ning pedagoogidele (3% palgafondist). Kohalike omavalitsuste töötajate ja ametnike tööalaseks koolituseks eraldatakse vahendid vastavate omavalitsuste eelarvetest.

Kutsekvalifikatsiooni (kindlal erialal nõutava pädevuse taseme) kehtestab Kutseseadus (2000), mis määrab Eestis reguleeritud kutsealad ning sätestab nendel aladel töötavate inimeste atesteerimise ja nimetamise korra. Reguleeritud kutsealadel töötajad on kohustatud oma tööalast pädevust tõestama ning tööalasel täienduskoolitusel osalema.

Tööalast koolitust pakuvad paljud eraõiguslikud juriidilised isikud, aga nende kõrval järjest enam ka rakenduskõrgkoolid, ülikoolid ja kutseõppeasutused. Kõige tihedamini toimub koolitus töökohal. Statistikaameti andmetel osales 2004.a. kursustel keskmiselt 2,3% elanikkonnast (küsitleti kursustel osalemist küsitlusele eelnenu nelja nädala jooksul eagrupid 15 - 74).

Töötajate osalus täienduskoolituses erineva suurusklassi ettevõtetes 2002.a.

	Täienduskoolituskursustel osalenud töötajate osatähtsus kursusi korraldanud ettevõtetes, %
Kokku	28%
10-49 töötajat	27%
50-249 töötajat	25%
250 ja enam töötajat	30%

Allikas: Statistikaamet

Tööalane täienduskoolitus reguleeritud kutsealadel töötajatele

Valdav osa kutsealadest on Eestis õiguslikult reguleerimata. Eestis on üksnes reguleeritud kutsealadel töötajad kohustatud oma tööalast pädevust tõestama ning tööalasel täienduskoolitusel osalema. Regulatsioon võib toimuda EL üldsüsteemi või sektoraalsete direktiivide alusel. Üldsüsteemi direktiivide alusel on reguleeritud näiteks advokaatide, õpetajate ja tollimaaklerite kutsealadel töötamise õigus. Sektoraalsete direktiivide alusel reguleeritud kutsed Eestis on arst, hambaarst, proviisor, õde, ämmaemand, veterinaararst, arhitekt jne.

Osad reguleeritud kutsealadest, mille puhul on jätkuv tööalane täienduskoolitus erialal töötamiseks nõutav, on töötajate koolituseks vahendid ette nähtud töötajate palgafondist (nt tervishoiutöötajatel 2- 4% ning pedagoogidel 3% palgafondist). Teiste puhul võib tööalase koolituse eest tasuja olla nii tööandja kui õppija.

Lisaks ettevõtetele, kellele on seadusega pandud kohustus näha oma eelarves ette vahendid töötajate koolitamiseks (riiklikult rahastatud), eraldab umbes 12% kõigist Eestis registreeritud ettevõtetest oma töötajate koolitamiseks eelarvest vahendeid. See aga erineb valdkonniti, näiteks on finantsvahenduse vallas keskmisest tunduvalt suuremal hulgal ettevõtetest koolituseelarve olemas (54%) ning finantsvaldkonna töötajad osalesid ka tööalasel

täienduskoolitusel kõige enam (74% töötajatest). (Allikas: Statistikaamet, 1999, täiendatud 2002.a.).

EL Struktuurifondide kasutamine töötajate tööalaseks koolituseks

Eesti saab järgnevatel aastatel regionaalpoliitika arendamiseks toetust EL struktuurifondidest. *Eesti riiklik arengukava EL struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004-2006* (RAK) on strateegiline dokument, kus Eesti eduka arengu võimalused on kirjeldatud 5 prioriteedi (prioriteet ehk arengueelistus) ja 28 meetme (meede ehk eesmärkide saavutamise abinõu) tegevustes. Iga prioriteedi tegevusi toetab konkreetne struktuurifond.

Haridusvaldkonna meetmed kuuluvad prioriteetide 1 ja 4 alla ning need on:

- Meede 1.1 - Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem (rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist ESF), mille eesmärgid on:
 - õppe kvaliteedi tagamine
 - võrdsete võimaluste loomine hariduse omandamiseks
 - tingimuste loomine ja võimaluste pakkumine elukestvaks õppeks
- Meede 4.3 Kutse- ja kõrghariduse infrastruktuuri moderniseerimine (rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ERF)

Meetme 1.1. raames antakse toetust järgmiste tegevuste elluviimiseks:

- kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õppejõudude, pedagoogilise personali taseme- ja täiendusõppesüsteemi arendamine ja rakendamine, sh praktika, täiendõpe välisülikoolides ning teadus- ja arendusasutustes; täiskasvanukoolitajate, ettevõttes töötavate praktikajuhendajate koolitus
- õppekavaarendus
- nõustamissüsteemi edasiarendamine, sh karjäärinõustamisteenuse arendamine karjäärinõustamismudeli arendamise ja rakendamise kaudu, karjäärinõustajate ja tugiisikute koolitus, info- ja metoodiliste materjalide väljatöötamine, uuringute läbiviimine
- paindlike õppimisvõimaluste juurutamine, sh ettevõttepraktika ja õpipoisikoolituse laialdasem rakendamine, kutsealase eelkoolituse rakendamine, laialdasem koostöö ettevõtetega, internetipõhiste õppevormide ehk e-õppe rakendamine
- põhikoolist või kutseõppeasutusest väljalangemise ennetamiseks ja väljalangenute taas haridussüsteemi kaasamiseks rakendatavad meetmed, sh kvalifitseeritud pedagoogide ja nõustajate ettevalmistus
- kvaliteedi tagamise süsteemi arendamine ja rakendamine kutse- ja kõrghariduse tasemel
- elukestva õppe võimaluste loomine madala konkurentsivõimega töötavatele täiskasvanutele
- infobaasi loomine täiskasvanute õppimisvõimaluste kohta
- õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi väljatöötamine ja juurutamine
- kutsequalifikatsioonisüsteemi edasiarendamine ja rakendamine
- kutse- ja kõrghariduse kvaliteedi tõstmine rahvusvaheliselt tunnustatud tasemele, sh arendustegevus, muu vastava valdkonnaga seotud innovaatiline tegevus, koostöövõrgustike arendamine, uuringud
- välisspetsialistide rakendamine kutse- ja kõrghariduse kvaliteedi tagamiseks, sh pikaajaliste lepingute alusel, järel doktorantuuri läbimine ja õpetamisvõimaluste pakkumine

- tippspetsialistide koolitamine Eesti majanduse võtmevaldkondades (kasutajasõbralikud infotehnoloogiad ja infoühiskonna areng, biomeditsiin ja materjalitehnoloogiad) ning muudel majanduse konkurentsivõime tõstmisega seotud erialadel
- pedagoogiliste erialade õppurite koolitamine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite kasutamiseks õpetamisel
- õpetajate ja õppejõudude koolitamine digitaaltehnoloogia valdkonnas ning e-õppe materjalide loomiseks

Meedet 1.1 rahastatakse 2004 – 2006 programmperioodil 629 241 597 krooni ulatuses Euroopa Sotsiaalfondist (ESF). Euroopa Liidu osaluse määr on 75% ning Eesti avalik sektor katab 25% kuludest. Meetme kogueelarve on 838 988 796 krooni. 2004. – 2005. a. toimunud kolme taotlusvooru vältel on rahastamisotsuse saanud 101 projektitaotlust kogusummas 423129075 krooni.

Vabahariduslik koolitus

Vabahariduslik koolitus on suunatud inimese loovuse, annete ja sotsiaalsete oskuste tõstmisele, enamasti toimub õpe kursuste vormis, tihti ka õpiringides. Kuna vabaharidus on enamasti seotud inimeste harrastustega, siis edaspidi seda koolitusliiki CVET-i all ei käsitleta.

Vabahariduslik koolitus toimub enamasti õppurite oma kulul, ehkki ka riigi- ja omavalitsuste eelarvetes on selleks vahendid ette nähtud. Riigieelarvest toetatakse üksnes õpetajakoolitust, mille läbiviijaks on tegevusloaga haridusasutus (rahastamine toimub Haridus-ja Teadusministeeriumi kaudu).

Haridus-ja Teadusministeerium toetab vabahariduslikku koolitust seeläbi, et maksab osa vabahariduslike koolituskeskuste direktorite ja õpetajate töötasudest. Rahastamist koordineerib Eesti Vabaharidusliit, kes jagas 2004. aastal toetust 2 000 000 krooni ulatuses. Samuti on täiskasvanute vabaharidusliku koolituse arendamiseks võimalik kasutada lisavahendeid Euroopa Sotsiaalfondist (ESF).

050201 Sihtgrupp ja elluviimine

Täiskasvanute tasemeõpe

Nagu punktis 0502 mainitud, mõistetakse Täiskasvanukoolituse seaduse kohaselt täiskasvanud õppijana isikut, kelle jaoks õppimine ei ole põhitegevus, see tähendab, et ta õpib töölkäimise, lastekasvatamise või muu tegevuse kõrvalt. Kutseõppeasutused pakuvad tasemeõpet nii täis- kui osakoormusega ning tööalaste koolituskursustena. Järgnev tabel annab ülevaate õppijate arvust kutsehariduses õppevormi järgi.

Tabel 5 Kutsehariduses õppijad aastatel 1995 - 2004

	1999	%	2000	%	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%
.õppijad kutsekeskharidusliku õppes	15 321	100	22 435	100	26 494	100	27 857	100	27 917	100	29 648	100
Sh õppijad kutsekeskharidusliku õppe päevaõppes	13 600	88,8	19 650	87,5	23 981	90,5	25 298	90,8	25 548	91,5	27 733	93,5
Sh õppijad kutsekeskharidusliku õppe õhtuõppes	721	4,7	1 358	6,1	714	2,7	343	1,2	189	0,7	139	0,5
Sh õppijad kutsekeskharidusliku õppe kaugõppes	1 000	6,5	1 427	6,4	1 799	6,8	2 216	8	2 180	7,8	1 776	6

Allikas: Statistikaamet

Tabel 6 Lõpetajad kutsehariduses koolitusala järgi

LÕPETANUD KUTSEHARIDUSES --- koolitusala ning aasta.										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Koolitusala kokku	7 345	8 229	8 240	8 537	8 542	8 566	8 953	10 911	8 081	7 049
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	131	192	0	106	93	74	0	0	0	0
Kunstid	215	292	226	239	206	292	177	209	136	173
Humanitaaria	0	0	0	8	19	23	8	14	11	6
Ajakirjandus ja infotehnika	21	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ärindus ja haldus	1 215	1 450	1 614	1 605	1 491	1 761	1 763	1 721	1 418	1 307
Õigus	36	103	99	166	148	130	75	7	0	0
Arvutiteadused	42	25	42	65	134	455	900	678	650	476
Tehnikaalad	1 239	1 594	1 713	1 648	1 669	1 692	1 753	2 407	1 561	1 561
Tootmine ja töötlemine	1 242	1 067	1 100	1 083	1 353	1 110	1 236	1 632	1 075	950
Arhitektuur ja ehitus	625	681	750	848	813	694	596	1 189	739	756
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	424	533	467	378	312	207	205	324	349	293
Veterinaaria	0	18	20	14	18	0	0	0	0	0
Tervis	360	353	302	374	111	102	75	115	102	75
Sotsiaalteenused	101	205	70	163	171	167	198	129	108	80
Isikuteenindus	1 062	995	1 115	1 325	1 446	1 397	1 387	1 976	1 377	818
Transporditeenused	307	248	218	179	180	188	238	262	168	221
Keskkonnakaitse	0	34	21	18	22	16	23	20	31	59
Turvamine	325	439	483	318	356	258	319	228	356	274
Märkus: Lõpetanud õppeaasta jooksul. Aasta näitab õppeaasta lõpu aastat.										

Allikas: Statistikaamet

Õpe kutseõppeasutustes põhineb Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses registreeritud õppekavadel, mis peavad põhinema kutsestandarditel. Riiklikud kutsehariduse õppekavad kõigis koolitusvaldkondades on loomisel ESF projekti toetusel.

Põhikoolijärgse kutsekeskhariduse õppekavade kestus on vähemalt 3 aastat (120 AP), millest üldhariduslikke aineid on 50 AP. Keskharidusel põhinev kutseõpe kestab 1 - 3 aastat (40 – 120 AP) ja selle sihtgrupiks on keskharidust andva õppeasutuse lõputunnistuse omanikud, ehkki järjest rohkem asub kutseharidust omandama ka kõrgkooli lõpetanud. Edukas kooli lõpetamine annab vastava kutsekeskhariduse või keskkoolijärgse kutsehariduse tunnistuse.

Koolilõpetajad võivad lõpetamiseks vajalike koolieksamitega samaaegselt sooritada ka kutseeksami. Kutseeksameid võtavad vastu Kutseseaduses sätestatud korras moodustatud kutsekomisjonid, kes tegutsevad haridust andvast asutusest sõltumatult. *Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukava aastateks 2005 – 2008* kohaselt peaks Eesti 2008. aastaks jõudma tasemele, kus 70% kutseõppeasutuste lõpetajatest sooritab kutseeksami. Kutseõppeasutused lõpetatakse olenevalt erialast ja õppekavast kas oskustöölise või tehniku tasemel.

Kutsekeskhariduse omandanutel on õigus saadud tunnistuse alusel ilma üldhariduslikke riigieksameid sooritamata kandideerida omandatud erialal rakenduskõrghariduse õppesse kutseõppeasutustes, rakenduskõrgkoolides või vabade kohtade olemasolul avalik-õiguslike ülikoolide kolledžites. Sellist võimalust pakuvad kõik riigi- ja erakõrgkoolid, samuti avalik-õiguslikud ülikoolid kas osakoormusega, õhtuses või kaugõppes.

Täiskasvanute tööalane koolitus

Tööstalast koolitust pakuvad Eestis nii avalik-õiguslikud ülikoolid, rakenduskõrgkoolid, kutseõppeasutused kui ka mittetulundusühingud ja äriühingud ning füüsilisest isikust ettevõtjad. Koolituse sihtgrupiks on kogu täiskasvanud elanikkond, kes võib koolitusel osaleda nii tööandja pakutud/soovitatud kursuste kaudu, isiklikult valitud kursuste kaudu kui ka Tööturuameti poolt soovitatud kursuste kaudu.

Eurostati andmetel osales Eesti tööealisest elanikkonnast 2005.a. täienduskoolituses kokku 5,9%.

Paljudel erialadel (2005.a. alguses üle 450) on kutsekvalifikatsioone kirjeldatud erinevate tasemete kaudu. Kui kutsekvalifikatsiooni I-II tase ei nõua üldjuhul tasemehariduse tunnistust ega erialast töökogemust, siis enamikel juhtudel nõuab III taseme kutsekvalifikatsiooni omandamine lisaks väljaõppekoolitusele ning töökogemusele ka tööalase täienduskoolituse läbimist. Järgnev tabel annab ettekujutuse tööalase koolituse teemadest ja tööalasel koolitusel osalevate inimeste arvust, tuues välja 2005. aastal kõrgema taseme kutsekvalifikatsiooni saanud inimeste arvu valdkondade kaupa.

III-V taseme kutsekvalifikatsiooni omistamine 2005. aastal

Kutset Omistav organ	Kutse	Tunnistuse saanud isikute arv 2005.a.
Eesti Ehitusinseneride Liit	Volitatud ehitusinsener V	7
Eesti Arhitektide Liit	Volitatud arhitekt V	44
Eesti Ehitusettevõtjate Liit	Ehitusjuht III	592
Eesti Elektroenergeetika Selts	Volitatud elektriinsener V	2
Eesti Füsioterapeutide Liit	Füsioterapeut III	13

Eesti Füsioterapeutide Liit	Füsioterapeut IV	4
Eesti Geodeetide Ühing	Geodeet III, IV, V	57
Eesti Juhi Abi Ühing	Juhiabi III	3
Eesti Kinnisvara Haldajate ja Hooldajate Liit	Kinnisvara korrashoiujuht V; Kinnisvara hooldusjuht IV; Kinnisvarahaldur III; Kinnisvarahooldaja III	64
Eesti Kinnisvara Hindajate Ühing	Atesteeritud kinnisvarahindaja IV	14
Eesti Kinnisvaramaaklerite Koda	Atesteeritud kinnisvaramaakler III	15
Eesti Koorijuhtide Liit	Koorijuht III, IV, V	8
Eesti Logopeedide Ühing	Logopeed III, IV, V	13
Eesti Mehaanikainseneride Liit	Diplomeeritud mehaanikainsener V; Volitatud mehaanikainsener V	9
Eesti Olümpiakomitee	Treener I-V	261
Eesti Personalitöö Arendamise Ühing PARE	Personalijuht IV, V	12
Personalitöö Arendamise Ühing PARE	Personalispetsialist III	6
Eesti Psühholoogide Liit	Kliiniline psühholoog IV; Kliiniline lapsepsühholoog IV	12
Eesti Pürotehnikute Liit	Pürotehnik III	1
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	Rahvakunsti- ja käsitöömeister tekstiili alal V	2
Eesti Soojustehnikainseneride Selts	Volitatud soojustehnikainsener V	1
Eesti Suhtlemistreenerite Ühing	Suhtlemistreener V	9
Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon ANDRAS	Täiskasvanute koolitaja III, IV, V	9
Eesti Transpordi ja Teede Ühing	Volitatud teedeinsener V	9
Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliit	Põllumajandustootja III spetsialiseerumisega hobusekasvatusele	10
Jämeda Õppe- ja Nõuandekeskus	Konsulent IV finantsmajanduse valdkonnas	20

Allikas: Kutsevalifikatsiooni Sihtasutuse kodulehekül, www.kutsekoda.ee

Pedagoogide ja tervishoiutöötajate täienduskoolitus

Näiteid tööalase koolituse korraldamist reguleerivate määruste kohta võime leida tervishoiu- ning haridusvaldkonnas.

Õpetajate täienduskoolitus

Valitsuse poolt kinnitatud Õpetajakoolituse raamnõuded (2000) kehtestavad tööalase koolituse üld- ja erinõuded. Pedagoog peab osalema tööalasel koolitusel vähemalt 160 tundi (võrdne 4 ainepunktiga) iga viie tööaasta kohta. Kutseõpetaja peab osalema tööalasel koolitusel kestusega vähemalt 2 kuud iga kolme tööaasta kohta. Vastavalt *Pedagoogide Kvalifikatsiooninõuetele* (2002) peab läbiviidavate kursuste õppekava olema registreeritud Haridus- ja Teadusministeeriumis ning õpetajakoolituse võib läbi viia üksnes kõrgkool. Haridusministri määrus *Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise kord* (1998) kehtestab õpetajakoolituse põhimõtted, määrab kindlaks koolitajad, õppekava läbimiseks registreerumise korra ning koolituse läbimist tõendavad dokumendid.

Õpetajate tööalast täienduskoolitust pakuvad Eestis täiskasvanuharidust pakkuvad asutused, mis tegutsevad *Ülikooliseaduse* (1995), *Kutseõppeasutuse seaduse* (1998) ja *Erakooliseaduse* (1998) alusel ning kelle pakutav õppekava on registreeritud Haridus- ja Teadusministeeriumi vastavas registrites.

Noortele väljaõppe lõpetanud õpetajatele on rakendatud tööalase täienduskoolituse vormina kutseasta. Kutseasta nominaalkestus on üks aasta ja see läbitakse vastava haridusastme õppeasutuses. Õpetajate kutseasta eesmärk on rakendada õpetajakoolituses omandatud teadmisi ja oskusi ning kujundada õpetajakoolituse läbinute valmisolek õpetajatööks, anda õppeasutusele tagasisidet õpetajakoolituse õppekava ja selle tulemuslikkuse kohta.

Kutseõpetajal, kellel on erialane kõrgharidus, on kutseasta alustamise tingimus vähemalt kaheaastane erialase töö staaž ja läbitud või läbimisel kõrghariduse esimesele astmele järgnev õpetajakoolitus. Kui kutseõpetaja poolt õpetataval erialal ei ole võimalik omandada kõrgharidust, on kutseasta alustamise tingimus kutsekeskharidus, pedagoogiline kõrgharidus ja vähemalt kaheaastane erialase töö staaž.

Tervishoiutöötajate täienduskoolitus

Tervishoiusektoris peavad tervishoiutöötajad Sotsiaalministri 2001. aasta määruse *Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded* (lähtuvalt Tervishoiuteenuste koostamise seadusest) alusel osalema igal aastal vähemalt 60 tundi kutsealasel koolitusel ning tippjuhid ja struktuuriüksuste juhid vähemalt 40 tundi juhtimiskoolitusel. 2005. aastal oli Eestis registreeritud ja töötas ligikaudu 13 500 arsti ja õde, kes pidid igal aastal läbima eelnimetatud jätkukoolituse.

050202 Pakkujad

Täiskasvanuharidust pakuvad õppeasutused on riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning füüsilisest isikust ettevõtjad eeldusel, et täiskasvanuharidus kuulub asutuse, kooli või isiku tegevusvaldkonda seaduse või põhikirja alusel. Täiskasvanuhariduse liigi järgi on Eestis lai valik erinevaid koolituse pakkujaid.

Täiskasvanute tööalast koolitust võivad Eestis korraldada riigi- või munitsipaalõppeasutused ja riiklikud rakenduskõrgkoolid Kutseõppeasutuse seaduse (1998) alusel. Haridus-ja Teadusministri 2001.a. määrus *Täiskasvanute tööalase koolituse kutseõppeasutustes korraldamise tingimused ja kord* sätestab, et kutseõppeasutus korraldab täiskasvanute tööalast koolitust koolis õpetatavates valdkondades, kuid vastava nõudluse, õppematerjalide baasi ning pedagoogide olemasolu korral võib kool korraldada koolitust ka teistes valdkondades.

Nii riiklikud kui erakutseõppeasutused pakuvad koolituskursuseid füüsilistele isikutele ja ettevõtetele, samuti on neil õigus korraldada kursusi tellimuslepingu alusel (nt tööhõiveametiga). Kutseõppeasutused korraldavad koolitusi kursustena nii päevases, õhtuses, kui ka kaugõppe vormis. Kursuse lõpetajale väljastatakse vastav tunnistus. 2005. aastal oli Eestis 38 riiklikku ja 21 erakutseõppeasutust.

Täiskasvanute täienduskoolitust pakuvad laialdaselt ka kõik kõrgkoolid. Koolitusprogrammid erinevad nii sisult kui kestuselt ning pakuvad võimalust ennast täiendada kõigil kõrgkooli tasemeõppes pakutavatel erialadel. Nii avalik-õiguslikud ülikoolid kui ka erakõrgkoolid pakuvad täienduskoolituse võimalusi. Näiteks Tartu Ülikoolis toimus 2004.a. 536 kursust ligi 11 450 osalejaga, samuti pakub Tartu Ülikool 29 e-kursust. Sarnastes mahtudes pakuvad täienduskoolitust ka kõik teised kõrgkoolid.

Samuti tegelevad täiskasvanute tööalase koolitusega paljud institutsioonid ning füüsilised isikud. Infomeediaettevõtte Eniro Eesti AS andmetel on Eestis registreeritud 369 ettevõtet, kelle tegevusalade hulka kuulub huvikoolitus ning 371 ettevõtet, kes koolitusega tegelevad.

2005. aasta detsembri seisuga oli Haridus-ja Teadusministeerium väljastanud tegevusloa 288 asutusele, kes tegelevad tööalase koolituse pakkumisega.

050203 Kättesaadavus

Kutsealane tasemeõpe juhindub Kutseõppeasutuste seadusest, mille alusel on kutseõppele ligipääsu tingimuseks põhikooli, gümnaasiumi või kutseõppeasutuse lõputunnistus. Kutseõppeasutusse sisseastumise täpsed tingimused ja korra määravad õppeasutused.

Kõrgkooli sisseastumise tingimused kehtestatakse koolide endi poolt. Üldjuhul nõutakse õpilastelt riigieksamite tulemusi, ent on ka erandeid, nt vähese konkurentsiga erialadel. See kergendab olukorda kutseõppeasutuste lõpetajatele, kuna neist sooritab riigieksameid tavaliselt vaid väga vähe õpilasi (ca 5% lõpetajate koguarvust).

Täiskasvanute tööalasele täienduskoolitusele seab valikukriteeriumid koolitaja. Ligipääs isiksuse arendamisele suunatud koolitustele on üldiselt piiranguteta. Erialasele täiendõppele suunatud koolitustel võib eeltingimuseks olla erialase baaskoolituse olemasolu (kutse-või kõrghariduse tasemel). Näiteks pedagoogide täienduskoolitusele registreerumisel on eeltingimuseks pedagoogiline baasharidus.

Ligipääsu täiskasvanuharidusele määrab tihti võimalus koolituse eest tasuda. Tööandjad suunavad töötajaid koolitusele ning mitmetes ettevõtetes on olemas personali koolituskavad. Töölepingu alusel töötavatele ja avalikus teenistuses olevatele isikutele antakse koolituses osalemiseks õppepuhkust (vt. alateema 050401).

Kui riigiasutuste töötajatele ja teenistujatele nähakse tööalaseks koolituseks ette vahendid riigieelarves (2-4% aastasest palgafondist), siis ülejäänud juhtudel võib tööandja tasuda töötaja koolituse eest kas täielikult või osaliselt. Täiskasvanud töötajate ligipääsu tööalasele koolitusele toetatakse ka Euroopa Liidu projektide kaudu (näiteks EQUAL). Samuti on Eesti Struktuurfondide Meetme 1.1. üks sihtgrupp täiskasvanud ja riskigruppidesse kuuluvad töötajad.

050204 Kvaliteedi tagamine

Haridus- ja Teadusministeerium kannab üldist vastutust koolituse kvaliteedi tagamise eest. Õppeasutused, kes korraldavad täiskasvanute tööalast või vabahariduslikku koolitust, mille maht on üle 120 tunni või 6 kuud aastas, peavad selleks taotlema koolitusluba haridus-ja teadusministri määrusega kehtestatud tingimustel ja korras. Erakoolide koolituslubade register on nähtav Haridus-ja Teadusministeeriumi koduleheküljel.

Haridus- ja Teadusministeerium soovib koolitusel osalejatel kontrollida, kas koolitajal on valitud õppekava jaoks olemas koolitusluba. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus koolituse pakkuja ei saa kursuse läbinutele väljastada riiklikult aktsepteeritavat tunnistust. Koolitusluba on tunnistus sellest, et õppeasutuses läbiviidav koolitus vastab hariduse kvaliteedi tagamise nõuetele, mis on sätestatud Kutseharidusstandardis ja Kõrgharidusstandardis. Õppe kvaliteeti jälgitakse läbi vastavate kontrollmehhanismide (õppekavad, õppeasutuste akrediteerimine, riiklik järelevalve, õppeasutuste sise- ja välishindamine, kutseõppeasutuste kvaliteediauhind). Aastatel 2006-2007 koostatakse kutsehariduse kvaliteedijuhtimise süsteem, mis võtab kokku kvaliteedijuhtimise mehhanismide erinevad aspektid.

0503 TÖÖTUTE JA MUUDE TÖÖTURU RISKIGRUPPI KUULUVATE ISIKUTE KOOLITAMINE

Tööturuteenuse seadus (2000) reguleerib tööotsijale ja tööandjale tööturuteenuse osutamist. Tööturuteenuse hulka kuulub:

- töövahendus
- tööturukoolitus
- kutsenõustamine
- tööturutoetus ettevõtluse alustamiseks
- tööturutoetus tööandjale väiksema konkurentsivõimega töötü töölerakendamiseks
- hädaabitöö

Töötajate ja töötute koolituse kursused tellib ja nende eest tasub Eestis Sotsiaalministeerium. Samuti võivad selleks vahendeid eraldada kohalikud omavalitsused.

Eraõiguslikul juriidilisel isikul ja äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtjal on õigus osutada järgmisi teenuseid:

- teavitamine tööturu olukorrast ja tööturukoolituse võimalustest
- töövahendus
- tööturukoolitus

Tööturuameti nõustajad teavitavad töötajaid ning töötuid tööturu olukorrast ja töö leidmise võimalustest. Tööturuameti koduleheküljel (<http://www.tta.ee>) on muuhulgas olemas teave tööturukoolituse võimalustest (piirkonna, koolitusliigi, kursuse ja koolitajate järgi).

Töötute ümber- ja täiendõppekursuste tellijateks on üldjuhul maakondlikud tööhõiveametid, kes võivad koolitusi tellida haridusasutustelt ja ettevõtetelt, kellele on Haridus- ja Teadusministeerium andnud täiskasvanute koolituse loa. Mahukamate koolitustellimuste täitmiseks korraldavad tööhõiveametid riigihankeid.

2003.a. tellis Tööturuamet tööturukoolitust 1592 inimesele 50 koolitust pakkuvalt asutuselt (sealhulgas täiskasvanute koolitusasutused, kutseõppeasutused ja kõrgkoolid). 2004. aastal suunati 668 inimest s.t. 1,8 % registreeritud töötutest tööturukoolitusele. Need arvud näitavad, et töötute koolitusele suunamine (kui aktiivne tööturumeede) võiks olla märksa suurem.

2004. aastal tööhõivetalituses registreeritud töötud (keskmiselt kuus)

Haldusüksus	% elanikkonnast 16 kuni pensioniiga	esmakordsete osakaal registreeritud töötutest, %	abiraha saajate osakaal registreeritud töötutes %	Suunatud tööturu- koolitusele	Koolitusele suunatud % registreeritud töötutest
Harjumaa	3,3	12,9	43,8	103	0,9
sh. Tallinn	3,8	12,6	42,8	73	0,8
Hiiumaa	4,4	14,1	40,1	11	4,0
I-Virumaa	9,4	9,6	30,7	167	1,6
Jõgevamaa	5,3	11,1	44,8	30	2,5
Järvamaa	4,0	13,5	52,9	40	4,3
Läänemaa	4,8	9,0	27,9	27	3,3
L-Virumaa	4,5	11,4	36,8	60	3,3
Põlvamaa	4,8	12,5	39,2	24	2,6
Pärimaa	2,9	14,5	46,4	39	2,5

Raplamaa	3,3	9,4	43,0	9	1,2
Saaremaa	3,7	11,5	48,5	19	2,4
Tartumaa	2,2	14,1	41,1	48	2,4
Valgamaa	7,4	10,7	34,3	28	1,9
Viljandimaa	4,9	10,4	39,6	32	1,9
Võrumaa	4,6	11,8	42,5	31	3,0
Kokku	4,4	11,6	39,0	668	1,8

Allikas: Tööturuamet

Projekt „Võrdsed võimalused tööturul“

2005. aastal käivitus Tööturuameti riiklik koolitusprojekt „Võrdsed võimalused tööturul“ (ESF meetme 1.3 raames), mille eesmärgiks on toetada koolitustel osalemist vaatamata osaleja elukohale ja perekonnaseisule (nt. kaetakse lapsehoidmisega seotud kulud). Projekti kestus on 21 kuud ning kogumaksumus 92 686 261 krooni. Projektis osaleb 3745 töötut, sealhulgas 1872 meest ja 1873 naist. 35% osalenutest leidis töö ühe aasta jooksul pärast projekti lõppemist.

Projekti käigus tehakse ettevalmistused 15 kutseala õpetamiseks. Projektis osalevad koolitajad valitakse kutsetesti ning vestluse alusel. Koolitused viiakse võimaluse korral läbi kõikide maakondade keskustes, et kõigil huvilistel oleks võimalik osaleda. Vastasel juhul kaetakse koolitatava transpordi-, majutus- ja toitlustamiskulud projekti eelarvest. Projekti käigus palgatakse lisaks projektijuhile veel 4 koordinaatorit, kes korraldavad riigihangete läbiviimist ning koolitusi.

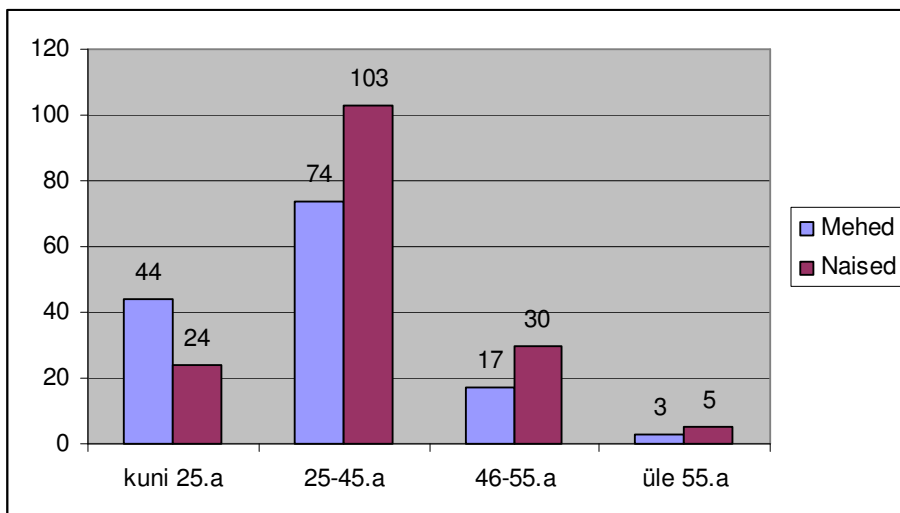
050301 Sihtrühm ja elluviimine

2005. aastal viidi Euroopa Sotsiaalfonfi kaasrahastamisel tööturukoolitusel osalejate seas läbi küsitlus “Töötute ja koondamisohus töötajate tööturule integreerimine kombineeritud aktiivsete tööhõivemeetmete abil Ida-Virumaal (Narva regioonis)”. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada töötute õpivalmidus, koolitajate potentsiaal neile vajaliku koolituse pakkumiseks ning võimalused töökoha leidmiseks läbitud koolituse valdkonnas.

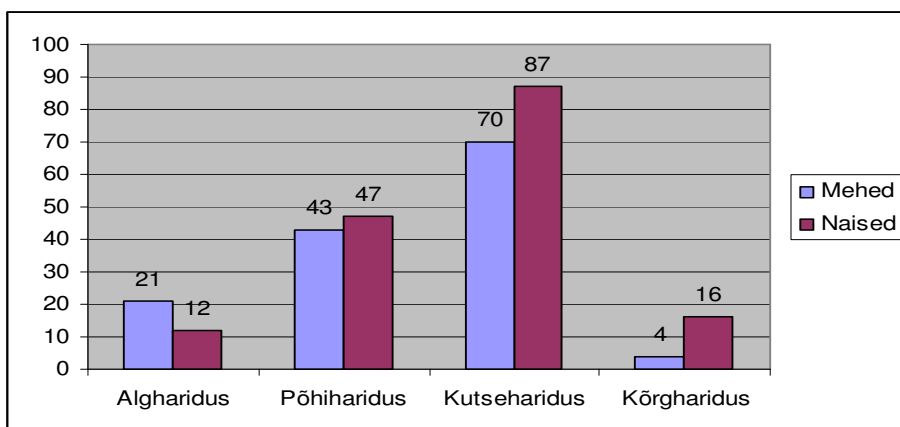
Küsitluse ankeedi täitsid 300 potentsiaalset projektis osalejat (138 meest ning 162 naist). Tulemused kinnitavad, et tööpuudus on suur noorte hulgas, ehkki vanemaealised töötud vajavad kindlasti rohkem tuge oma võimaluste realiseerimiseks. Küsitletute vanus soo järgi on ära toodud alloleval joonisel 1.

Küsitleti ka tööandjaid, kellel paluti hinnata tööjõuvajadust erinevate kvalifikatsioonide alusel. Tööandjad märkisid, et nõudlus kutse- ja põhiharidust omavate inimeste järele on suur. Ehkki sobiva tööalase koolituse läbimine on oluline, siis palju inimesi otsustab ennast koolitada valdkonnas, kus puudub nõudlus. Vanemaealiste töötajate oskused ja kompetentsus on tihtipeale aegunud ega vasta tänapäeva ettevõtetes nõutavale tasemele. Allolev joonis 2 annab ülevaate küsitletute haridustasemest.

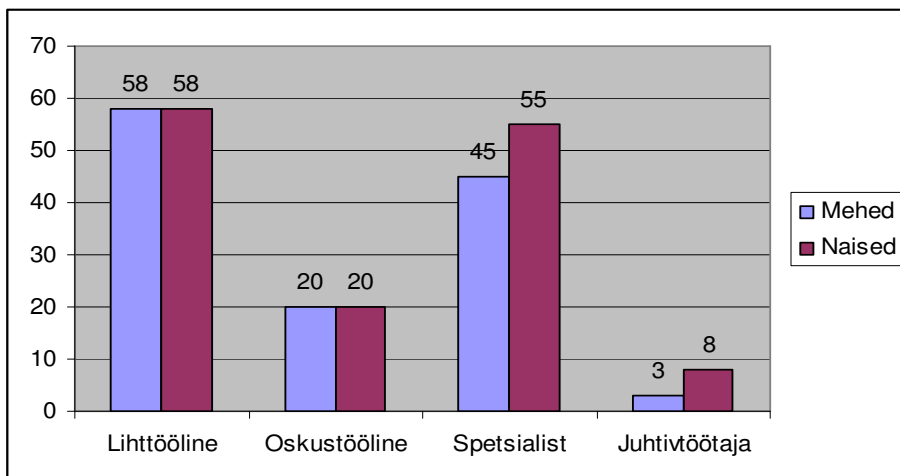
Lisaks uuriti osalejate varasemat töökogemust (Joonis 3). Paljudel juhtudel ei vastanud see tasemele, mida tööturul nõutakse. Oskustöölise osakaal töötute hulgas on suhteliselt väike ning lihttöölise ning spetsialistide oma küllalt suur. Osalejate poolt valitud koolituste valdkonnad on ära toodud joonisel 4.

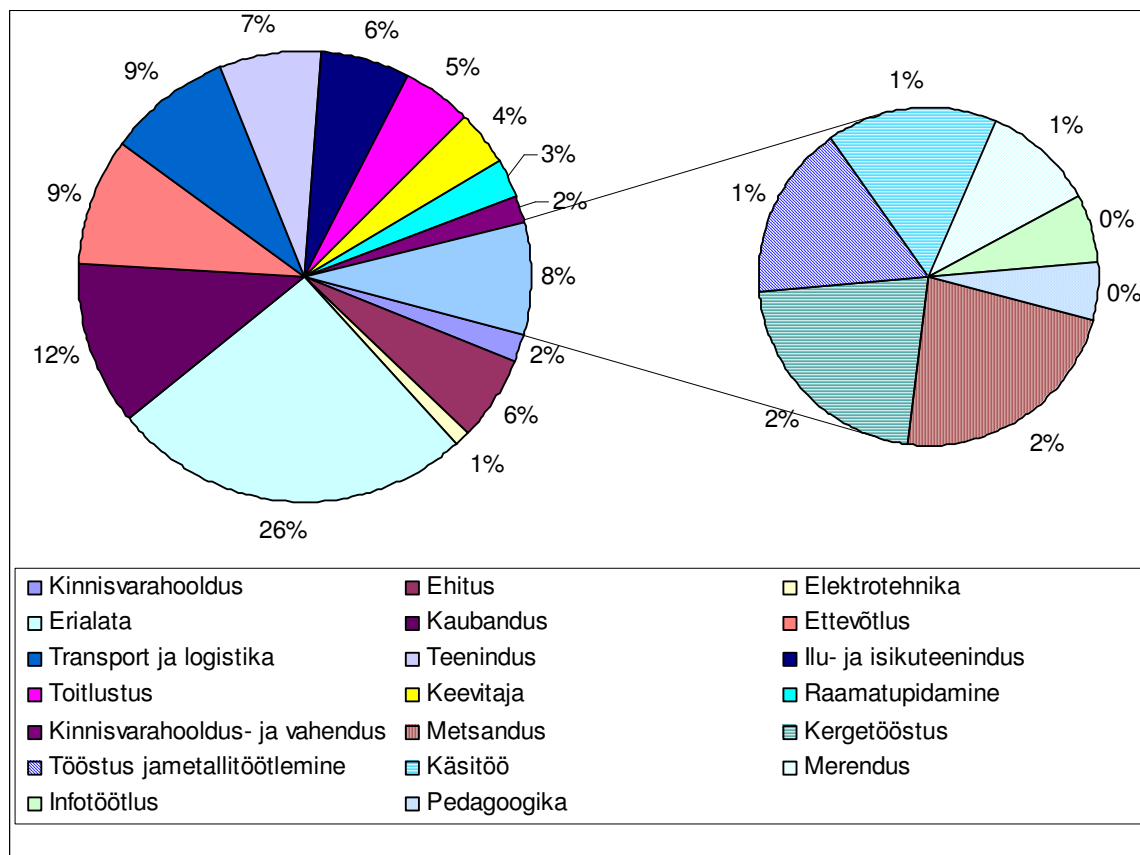
Joonis 1. Küsitletute vanus soo järgi (n=300).

Joonis 2. Küsitletute haridustase soo järgi (n=300).

Joonis 3. Küsitletute viimane töökoht ametikoha ja soo järgi (n=300).

Joonis 4: Tööturuameti poolt pakutud koolitus valdkonniti 2003.a. (Allikas: tööturuamet)

Tööturukoolitused võivad kesta kuni 6 kuud. Üldjuhul pakutakse tööturukoolitusi tööhõiveametite ruumides või muudes õppeasutustes. Koolituste puhul lähtutakse vastava eriala kutsestandardist. Tööturuamet kinnitab õppekava, milles on ära näidatud nii koolituse kestus, käsitletavad teemad kui ka kasutatavad õppemeetodid (võivad olla nii teoreetilised kui ka praktika vormis ning olemuselt nii välja-, ümber- kui täiendõppekursused). Tööturukoolituse läbinutele antakse sellekohane tunnistus. Mõne kutse puhul (nt puhastusteenindaja) on koolitaval võimalus sooritada kutseeksam ning seeläbi omandada eriala kutsetunnistus.

050302 Pakkujad

Tööturuamet

Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas tegutsev Tööturuamet pakub tööturuteenuseid 16 piirkondliku tööhõiveameti kaudu. Tööturuametis on neli osakonda – teenuste ja sotsiaalse kaitse osakond, välissuhete ja personaliosakond, haldusosakond ning Euroopa Sotsiaalfondi osakond. Tööturuameti ja tööhõiveametite eesmärk on efektiivse tööturupoliitika abil vähendada tööpuudust ning abistada töötajaid ja tööandjaid. Tööturuameti ülesanded on järgmised:

- tööhõiveametite tegevuse korraldamine: töötur sotsiaalne kaitse, tööturuteenuste osutamine, töölubade väljastamine välismaalastele jms.
- töötajate ja tööturuteenuste andmekogu töötlemine ja analüüs; välislepingutest ja teistest rahvusvahelistest õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmine; koostöö

riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, töövõtjate ja tööandjate ühenduste ja liitudega tööhõiveprobleemide lahendamiseks ning töötu sotsiaalse kaitse korraldamiseks.

Tööturuteenust võivad osutada ka eratööbürood, kellel on tööturuteenuse tegevusluba. Tööturuteenus on töötajale tasuta ning seda võivad taotleda Tööhõiveametites töötuna registreeritud isikud. Tööturukoolitust tellib Tööturuamet lepingute alusel nii kutseõppeasutustelt, kõrgkoolidelt kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumi koolitusluba omavate erakoolidelt.

EURES (European Employment Services)

EURES-i eesmärgiks on pakkuda töötajatele teavet ja nõustamisteenust töövõimaluste ning elamis- ja töötingimuste kohta Euroopas; anda tööandjatele tuge uute töötajate värbamisel Euroopast; levitada piirialade elanike seas informatsiooni töötamise kohta naaberriigis. Eestis koordineerib EURES-i tegevust Tööturuamet.

EURES-nõustajad annavad nõu nii töötajatele, kes soovivad leida tööd mõnes Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) riigis, kui ka tööandjatele, kes soovivad värvata Eestisse uusi töötajaid EMP riikidest. Nõustajad jagavad informatsiooni järgmistel teemadel: vabad töökohad; praktiseerimisvõimalused (noortele töötajatele); EMP riikide haridus- ja tervishoiusüsteem; töötamisega seonduvad sotsiaalsed garantiid (erinevad sotsiaaltoetused jms); elamiskohtade ja -kuludega seotud probleemid; töötamisega seotud kasulikud aadressid ja kontaktandmed EMP liikmesriikides.

050303 Kättesaadavus

Tööturuteenuste pakkumiseks koondab Tööturuamet koos tööhõiveametitega infot töötajalt ja tööandjalt, viies nii kokku nõudluse ja pakkumise. Tööturuteenused on mõeldud nii tööta jäänud ja töökoha vahetamisele mõtlevale inimesele kui ka tööjõudu vajavale ettevõttele.

Tööhõiveametid pakuvad töötajale tema vajadustele vastavat teenustepaketti – informatsiooni, koolitust ja ümberõpet, kutsenõustamist ning toetust ja abi ettevõtlusega alustamiseks. Tööandjatele jagatakse informatsiooni tööturu olukorrast ning toetatakse ja innustatakse neid värbama väiksema konkurentsivõimega töötajaid – noori, pikaajalisi töötuid, rasedaid naisi, alla 6 aastase lapse vanemaid, vanglast vabanenuid ja vanemaealisi, kellel on vanaduspensionieani jäänud kuni viis aastat. Õigus tasuta tööturuteenusele on tööandjal ja töötajal, kes on Eesti alaline elanik. Samuti on tööturuteenustele ligipääs Eestis ajutiselt elaval välismaalasel, kellel on tähtajaline elamisluba.

050304 Kvaliteedi tagamine

Tööturukoolituse ja kutseõppe kvaliteedi tagavad:

- Töölase koolituse õppekavade vastavuse võrdlemine kutsestandardi nõuetega
- Tööturuameti ja tööhõiveametite personali regulaarne teavitamine ja koolitus
- Teabe edastamise õigeaegsus, mitmekülsus ja kaasaegsus
- Materiaalsete ja tehniliste vahendite olemasolu

Koolituse kvaliteedi peavad tagama koolitust pakuvad asutused, kvaliteedinõuete järgimist kontrollib riik.

0504 TÄIENDÕPE ETTEVÕTTE VÕI SOTSIAALSE PARTNERI ALGATUSEL

Tööstalast koolitust ettevõtete tasandil riiklikult ei reguleerita. Siiski on seadusandluses sätestatud nii tööstandjate kui ka töötajate õigused ja kohustused koolituse pakkumiseks ja koolituses osalemise soodustamiseks. Koolituse valdkonna toetuseks rakendatavad meetmed (maksusoodustused, õppepuhkus, välisabi kasutamine koolituste korraldamiseks) julgustavad tööstandjaid koolitusi korraldama ja töötajaid koolitustel osalema.

050401 Meetmed ettevõtetes täienduskoolituse läbiviimise tagamiseks

Pidevalt muutuvast ühiskonnas, kus ettevõtete vahel valitseb tihe konkurents ja tehnoloogia areneb väga kiiresti, on tööjõu esma- ja täienduskoolitamine üks võtmeküsimustest. Mitmed strateegilised dokumendid rõhutavad vajadust keskenduda järgmistele tegevustele:

- koolitustoetuste programmi arendamine
- ettevõtluse inimressursi arendamiseks ettenähtud vahendite parem suunamine
- programmide tulemuslikkuse suurendamine
- koolitajate koolitamine ja koolituse korraldamine valdkondades, kus see ei ole ettevõtjatele kättesaadav
- tugisüsteemide (mentorlus, tagasiside kolleegidelt) arendamine
- kogemuste vahetamine
- õppimise idee levitamine (Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007 Lissaboni strateegia rakendamiseks; Elukestva õppe strateegia 2005-2008 jms.)

Ehkki tööstandjad pööravad töötajate täiendus- ja ümberõppele üha suuremat tähelepanu, on arenguruumi veel piisavalt. Enamasti tellivad ettevõtted koolitusi koolitusfirmadelt, üksikspetsialistidelt või välismaistelt koolitajatelt. Valdavateks teemadeks on raamatupidamine ning töökeskkonna ja tööohutuse küsimused. Need on valdkonnad, milles koolitused on seadusest tulenevalt vältimatud. Levinud on ka seadustealased ning juhtimis- ja müügikoolitused, ehkki iga-aastaselt statistikat ettevõtete läbiviidavate täiendus- ja ümberõppe kursuste kohta ei koostata. Informatsiooni kogutakse uuringute kaudu.

Seadusandlus sätestab tööstandjate ja töötajate õigused ja kohustused koolituse korraldamiseks ja koolitustel osalemise toetamiseks. *Tulumaksuseaduse* alusel tagab riik koolitusele kulunud summa ulatuses maksusoodustusi. Seaduse järgi käsitletakse tööstandja poolt makstavat tööstalast või vabahariduslikku koolitust erisoodustusena.

Riik toetab koolituses osalemist seeläbi, et võimaldab inimestel *Täiskasvanute koolituse seaduse (1993)* alusel võtta koolitusel osalemiseks õppepuhkust. Tasemekoolituse puhul saab õppepuhkust ¹vähemalt 30 kalendripäevaks õppeaasta jooksul (õppe lõpetamiseks on võimalik taotleda täiendavat puhkust), puhkusepäevade arv sõltub omandatavast haridustasemest. Tööstandja säilitab töötajale keskmise töötasu kümneks päevaks, ülejäänud õppepuhkuse päevadeks vähemalt kehtiva miinimumpalga. Tööstalases koolituses osalemiseks antakse õppepuhkust vähemalt 14 kalendripäeva aastas keskmise palga säilitamisega. Vabahariduslikus koolituses osalemiseks antakse palgata õppepuhkust vähemalt seitsmeks kalendripäevaks aastas. Nimetatud õigused ja soodustused kehtivad nii avalikus kui ka erasektoris väikestes, keskmise suurusega ja suurtes ettevõtetes. Koolituse võivad läbi viia üksnes riiklikult tunnustatud koolitusasutused või vabahariduslikus valdkonnas koolitusluba omavad asutused.

Ehkki tööandjad peavad koolitajatele lubade väljastamist oluliseks, on küsitav, kas järelevalvet peaks teostama riiklikul tasandil või kutse- ja erialaliitude tasandil. Koolituslubade väljastamise osas on väikesed ja suured ettevõtted eri arvamustel. Suured ettevõtted ei pea küsimust niivõrd oluliseks, kuna neil on olemas personalitöötajad ja koolitusega tegelevad inimesed, kellel on kogemusi koolituste korraldamisel ja koolitajate valikul (*Täiskasvanute tööalase koolituse kvaliteedi tagamise eeldused. Poliitikauuringute keskus PRAXIS, Uuringukeskus Faktum, 2005*).

Lisaks koolituse kaudsele rahastamisele (maksusoodustuste kaudu) toetatakse koolitusi ka läbi otsese rahastamise. See on enamasti projektipõhine ja toimub välisabi vahenditest, riigieelarvest või erasponsorite finantseerimisel. Peamised allikad koolituse- ja arendustegevuse rahastamiseks on Euroopa Sotsiaalfond ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse koolitusprogramm (vt ka 050403).

Samuti on Euroopa Liidul haridusprogrammid, mis ei ole otseselt suunatud ettevõtete töötajate koolitamisele, kuid milles võivad osaleda nii ettevõtted kui ka seal töötavad koolituse ja personali arendamise valdkonnaga tegelevad inimesed.

Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004-2006 kirjeldab meetmeid, mida rakendavad ettevõtted (sealhulgas väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted) oma töötajate koolitamiseks. Toetust töötajate ümberõppeks ja jätkukoolituseks pakub Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), mis on üks riigi ettevõtluse arendamise kava elluviivatest organitest. Toetust võivad taotleda ettevõtted, ettevõtete liidud, kutseühingud ja regionaalsed ettevõtluse arendamise keskused. Ettevõtete liidud võivad toetust taotleda oma liikmesorganisatsioonide personali koolitamiseks, ettevõtluse arendamise keskustel on aga võimalus taotleda toetust potentsiaalsete ning äri alustavate ettevõtjate koolitamiseks. Kutseühingud võivad toetust taotleda oma liikmete koolitamiseks. Toetuskava põhineb taotlustel. Avaldusi toetuse saamiseks võtab vastu Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus kogu aasta vältel. EAS kontrollib avalduse esitaja vastavust kehtestatud tingimustele ning hindab avalduse sisu ja avaldaja vastavust kehtestatud kriteeriumidele.

Samuti pakub EL mitmeid haridusprogramme, mis ei ole otseselt suunatud töötajatele, ent mis on kättesaadavad ka ettevõtetele ja ettevõtete koolitus- ja personalijuhtidele.

Uuringud näitavad, et koolitustel osalevad rohkem edukad ja haritud (suurettevõtted, liidergruppi kuuluvad, juhid ja spetsialistid). Seetõttu peab riik edasiste meetmete kavandamisel tähelepanu pöörama just nendele gruppidele, kelle jaoks koolitus on ressurside piiratud, negatiivsete hoiakute või mõne muu põhjuse tõttu jäänud kättesaamatuks.

050402 Meetmed väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes koolituste läbiviimise toetamiseks

Eraldi kava koostamine ettevõtete (sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete) toetamiseks personali koolitamisel on ette nähtud ESF-i raames. Kava hõlmab eriprogrammi, mida rakendab Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (vt ka 050401 ja 050403). Perioodil 2004-05 jagati toetust 646 taotlejale, kellest 75% moodustasid väikesed ettevõtted (see näitaja langes 2005. aastal 63%).

Üldiselt pööravad oma töötajate koolitamisele rohkem tähelepanu suuremad ettevõtted, kellel on rohkem vahendeid ja võimalusi koolitusega seotud kulude katmiseks. Seetõttu on riigi tasandil vaja rohkem tähelepanu pöörata väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetamisele oma personali arendamisel. *Elukestva õppe strateegias aastateks 2005 – 2008* on ette nähtud meetmed, mis soodustavad tööandjatel personali arendamist, kusjuures eraldi tähelepanu all on väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted. Meetmed näevad ette osaliselt riiklikult finantseeritava süsteemi väljatöötamist ning õppimisvõimaluste tutvustamist ja propageerimist üldises plaanis. Inimeste teadmiste ja oskuste arendamine nii ettevõtjate kui väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete töötajate seas on välja toodud ka *Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005-2007*.

Vastavate meetmete rakendamine on oluline, kuna uuringute järgi osalevad väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete töötajad oluliselt vähem koolitustel. Näiteks selgus konsultatsiooni- ja koolitusturu uuringust äriettevõtete seas (*Konsultatsiooni- ja koolitusturg Eesti äri sektoris*, Ariko Marketing, mai-juuni 2005), et väiksemad ettevõtted pakuvad töötajatele harvemini koolitusvõimalusi. Samuti on neil väiksema tõenäosusega eraldi koolitusplaan ja -eelarve.

050403 Meetmed koolituste läbiviimise toetamiseks kindlasse äri sektorisse kuuluvates ettevõtetes

Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatakse üldist koolitustoetuste programmi (vt ka 050402), mida rakendab Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS). Programmi eesmärgiks on aidata ettevõtjaid töötajate kvalifikatsiooni tõstmisel, finantseerides vastavaid projekte kuni 70% ulatuses. Lisaks aitavad EAS-i spetsialistid ettevõtjatel koolitusprogrammide jaoks taotlusi koostada. Mõnedes äri valdkondades ei ole võimalik toetust taotleda (näiteks kinnisvara alane tegevus, hasartmängude korraldamine, suurem osa jaekaubandusest, alkoholi- ja tubakatootmine, enamik põllumajandustegevusi jne).

050404 Sotsiaalsel partnerlusel põhinevad kavad töövälise koolituse toetuseks

Era- ja riigisektori koostööst võib näiteks tuua *Vaata Maaailma* projekti, mille algatasid kümme Eesti juhtivat ettevõtet eesmärgiga suurendada oluliselt internetikasutajate arvu. Selleks suurendati arvutite ja interneti kasutamise võimalusi (avalike internetipunktide loomine, koduarvutite internetiühenduste kättesaadavus, tööandjate kaasamine selleks, et koduarvuti jõuaks rohkematesse perekondadesse) ning pakuti õppuritele ja õpetajatele internetikasutamise algõpet. *Vaata Maaailma* koolitusprojekt kestis vahemikus 2002-2004 ning selle raames toimus üle Eesti 11 693 kursust, millel osales 102 697 inimest (ligikaudu 10% Eesti täiskasvanud elanikkonnast).

Teine näide sotsiaalsete partnerite aktiivsusest õppimisvõimaluste tutvustamisel on igal aastal korraldatav *Täiskasvanud õppija nädal*. Nädala eesmärgiks on õppimise väärtustamine, õppijate ja koolitajate tunnustamine, õppimisvõimaluste tutvustamine ja õppes osalevate inimeste hulga suurendamine. Nädala ettevalmistamise ja korraldamise küsimustesse on kaasatud kohalikud omavalitsusasutused, mittetulundusühingud, tööandjate ühendused, koolitajad ja nende ühendused. Nädala raames tunnustatakse aasta õppijat, aasta koolitajat, aasta koolitussõbralikumat organisatsiooni ja omavalitsust. Tunnustamiseks esitatud inimeste ja organisatsioonide arv on aasta-aastalt kasvanud.

Mitmed ettevõtted ja mittetulundusühingud korraldavad lisaks nii seminare, koolitusi ja konverentse kui ka sportlikke ja looduses vaba aja veetmisele suunatud üritusi.

0505 TÄIENDÕPE INDIVIIDI ALGATUSEL

Inimestel on palju erinevaid põhjusi täiend- ja ümberõppes osalemiseks. Riik tunnustab ja toetab neid põhjuseid seeläbi, et tagab ligipääsu täiskasvanute tasemekoolitusele ning finantseerib osa personalile tehtavatest kulutustest vabahariduslikes koolituskeskustes. Samuti toetab riik kaudselt eraisikuid, kes investeerivad enda koolitamisesse, pakkudes neile koolituskulude pealt maksusoodustusi. Samuti võimaldab riik töötavatel inimestel võtta koolitusel osalemiseks õppepuhkust.

Riik toetab koolituses osalemist seeläbi, et võimaldab inimestel *Täiskasvanute koolituse seaduse (1993)* alusel võtta koolitusel osalemiseks **õppepuhkust**. Tasemekoolituse puhul saab taotleja tunnustatud õppeasutuse väljavõtte alusel taotleda õppepuhkust õppesessiooni ajaks või vähemalt 30 päevaks õppeaasta jooksul (õppe lõpetamiseks on võimalik taotleda täiendavat puhkust), üldiselt sõltub puhkusepäevade arv omandatava hariduse tasemest. Tööandja säilitab töötajale keskmise töötasu kümneks päevaks ning ülejäänud õppepuhkuse päevadeks vähemalt kehtiva miinimumpalga. Töölases koolituses osalemiseks antakse õppepuhkust vähemalt 14 päeva aastas keskmise palga säilitamisega. Vabahariduslikus koolituses osalemiseks antakse palgata õppepuhkust vähemalt 7 päevaks aastas.

Riigieelarvest otseselt rahastatav **täiskasvanute tasemekoolitus** hõlmab järgmisi tegevusi:

- Põhihariduse ja üldkeskhariduse omandamine täiskasvanute gümnaasiumides õhtuse või kaugõppe vormis kõigile huvitatutele.
- Keskhariduse baasil kutsehariduse omandamine osalise koormusega.
- Osalise koormusega õpe kõrghariduse teatud valdkondades (nt bakalaureuseõpe kõrghariduseta õpetajatele või magistriõpe koolidirektoritele).

Riigieelarvest eraldatakse vahendeid **töölaseks koolituseks** õpetajatele (3% aastasest palgafondist) ning riigiasutuste töötajatele ja riigiametnikele (2-4% aastasest palgafondist). Samuti rahastab riik tööd otsivate ja töötute inimeste koolitust (kuulub Sotsiaalministeeriumi haldusalasse).

Täiskasvanute vabahariduslikku koolitust toetab riik seeläbi, et eraldab riigieelarvest vahendeid umbes 45 vabaharidusliku koolituskeskuse direktori ja õpetaja töötasude katmiseks.

Tulumaksuseaduse (1999) alusel on inimesel õigus **tulumaksuvabastusele** koolituseks kulunud summa ulatuses ja tööandja poolt rahastatud tööalast või vabahariduslikku koolitust käsitletatakse erisoodustusena. *Käibemaksuseaduse (2001)* alusel ei maksustata käibemaksuga alus-, põhi-, kesk- või kõrghariduskoolitust, üldharidusega seotud eraõppetundide andmist ja muud koolitust, välja arvatud äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja pakutav koolitus.

Lisaressursse täiskasvanuhariduse valdkonna arendamiseks ja riiklike prioriteetide elluviimiseks eraldatakse Euroopa Sotsiaalfondist (ESF).

0506 ALLIKAD JA KASULIKUD LINGID

Eesti Õiguskeele Keskus	http://www.legaltext.ee
Eesti E-Ülikool	http://www.e-uni.ee/main.php
E-õppe päev	http://www.e-uni.ee/e-oppija/index.html
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus	http://www.eas.ee
Vaata Maailma	http://www.vaatamaailma.ee
Haridus-ja Teadusministeerium	http://www.hm.ee/
Sotsiaalministeerium	http://www.sm.ee/
Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium	http://www.mkm.ee/
Rahandusministeerium	http://www.fin.ee
Tööturuamet	http://tta.ee/
Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus	http://www.innove.ee/

Elukestva õppe strateegia 2005 – 2008. Haridus- ja Teadusministeerium, 2005.

Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007 Lissaboni strateegia rakendamiseks. Eesti Vabariik, 2005

Kutsehariduse arengukava aastateks 2005 – 2008. Haridus- ja Teadusministeerium, 2005

Täiskasvanute tööalase koolituse kvaliteedi tagamise eeldused. Poliitikauuringute keskus PRAXIS, Uuringukeskus Faktum, 2005

Konsultatsiooni ja koolitusturg Eesti ärisektoris. Ariko Marketing, 2005

Eurostati 2004. aasta tööjõuturu uuring

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/display.do?screen=detail&language=en&product=STRIND&root=STRIND/strind/emploi/em051/>